

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Tina Hofland Engen

Masteroppgave

En komparativ analyse av sosial tilhørighets relevans for euroskepsis i Storbritannia

A comparative analysis of social affiliation and its significance on Euroscepticism in
Great Britain

Master i moderne forvaltning

2020

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Forord

Det vært utrolig spennende å få ta et dypdykk ned i Brexit og få innsikt i et av vår tids og vestlig politikks, kanskje mest høyaktuelle tema. Arbeidet med denne masteroppgaven har beriket meg, med ny innsikt og dypere forståelse for Storbritannias sosiale og politiske landskap. At britene stemte for Brexit. Begivenheten vitner om et paradigmeskift i europeisk integrasjonspolitik, samtidig som det udiskutabelt har satt preg på et spennende politisk tiår.

Det må nevnes at skriveprosessen og innspurten har gitt meg en helt ny tilnærming til verdien av strukturert arbeid og planlegging. I begynnelsen av skriveprosessen streifet tanken meg, om at dette kunne bli krevende. Samtidig tenkte jeg at kombinasjonen med masteroppgave og fulltidsjobb, ikke nødvendigvis kunne by på de største utfordringene. Så feil kan man altså ta. Prosessen med masteroppgaven har vært en møysommelig prosess. All tiden til lesing og skriving. Som videre har ført til omskriving og mye endte opp med å forkastes. Dette reflekteres nok ikke av det ferdige resultatet, men frustrasjonen var der.

I retrospektiv var det likevel lærerike omveier og til tross for de, kanskje til og med på grunn av omveiene, kom jeg i mål med en oppgave jeg er stolt over å ha skrevet.

Jeg ønsker å rette en takk min veileder, Ole Gunnar Austvik. Tenk at oppgaven er i mål! Takk for veiledning underveis, dine kritiske blikk og oppmuntrende ord underveis. Ikke minst må jeg takke for tålmodigheten du har utvist underveis.

En takk til Ingrid, Åsa og Charlotte for at dere har hjulpet meg med korrekturlesing i en hektisk innspurt. Det er mange andre som også skal takkes for støtte og motivasjon underveis. Takk til familie, venner for gode ord og heiarop underveis. Jeg gleder meg sånn til å sosialere med dere igjen!

Tina Hofland Engen

Oslo, 15.01.2020

Norsk sammendrag

Temaet for masteroppgaven er sammenhengen mellom sosial tilhørighet og euroskepsis i Storbritannia. Oppgaven er en komparativ analyse, med formålet om å drøfte om det var misnøye mot EU eller politisk elitisme som mobiliserte for Brexit. Den sosiale tilhørigheten illustreres i oppgaven gjennom partioppslutning til partiene Labour og de Konservative. Oppgaven har en deduktiv tilnærming. Oppgavens teoretiske perspektiv vektlegger systemers politiske og sosiale rammebetingelser som sentrale drivere i samfunnsutviklingen, og at samspillet er avgjørende for politisk aksept. Det empiriske grunnlaget er bygget på kvalitative og kvantitative data og til grunn for analysen er det teoretiske rammeverket sentralt. En gjennomgang av eksisterende litteratur, viser at det i vestlige demokratier er klar kobling mellom sosiale strukturer, skillelinjer og partisammensetningen i de politiske systemene. Litteraturen viser videre at summen av disse har relevans for systemenes demokratiske legitimitet og for aksept for styring.

Analysen viser at velgerne til Leave kommer fra alle samfunnslag i det britiske samfunnet. Variabler som synes å ha betydning for euroskepsis er alder, geografisk tilhørighet og utdanning. I tillegg indikerer studier at oppslutning om politisk konservatisme øker sjansen for at vedkommende stemte for Brexit. Disse variablene indikerer at euroskepsis likevel må ses i lys sosial tilhørighet.

Hos euroskeptikerne blant tilhengerne til Labour tilskrives skepsisen en forståelse om at EU har forsterket landets økonomiske skillelinje. Årsaken er liberaliseringen av det europeiske arbeidsmarkedet. Konsekvensene ser ut til å ha kommet i kjølvannet av den østeuropeiske utvidelsen der konkurransen om jobbene, i yrker med lave utdannings- og ferdighetskrav, har økt. Og presset lønningene ned. På grunn av dette er udiskutabelt overklassen vinnere av liberaliseringen. Euroskepsisen hos de Konservative knyttes til ideologien om politisk konservatisme. De opplever integrasjonsprosessens føderale utvikling som problematisk. Årsaken er at den utfordrer ideologien om et suverent Storbritannias og parlamentets suverene stilling som lovgivende organ.

Studien indikerer dermed at oppslutningen om Leave var et resultat av britisk misnøye mot både integrasjonsprosessen og politisk elitisme.

Engelsk sammendrag (abstract)

This master thesis is a comparative analysis of correlations between social affiliation and euroscepticism in the United Kingdom. The purpose of the study is to highlight research on euroscepticism, and further to discuss if Brexit is a result of discontent towards the process of the European integration and/or political elitism. This dissertation is a comparative analysis with a deductive approach to euroscepticism in Great Britain. The analysis bases upon qualitative and quantitative data. The theoretical framework is thereby central to the analysis. The framework emphasizes theoretical perspectives, which place the societies' political and social framework as central for social progression and political acceptance. A review of existing literature reveals that there are arguable connections between social structures, political contradictions and diverse political systems. The literature further argues its relevance for democratic legitimacy and governance acceptance.

Findings in this study argue that the voters for Brexit came from all social classes in the British society. Yet, the individuals' approach to political conservatism proves to be vital for attitude toward the EU. Simple descriptive analysis reveals a clear divide age, academic qualifications and geographical affiliation in the Brexit vote. This shows that social affiliation still was significant for the vote.

However, the cause for euroscepticism seems to differ between the social classes. The main reason for euroscepticism among partisans of the Labour party seems based upon an understanding of the liberalization of the European markets as an amplifier of the financial gap between the social classes in British society. The elite profits from the liberalization, but the working class are increasing and they are struggling. The labour market in Britain is arguably under pressure from migrant workers, in addition the wages are dropping. The consequences seems in the wake of the Eastern-European expansion, and its significance is most visible for professions with low educational and skill requirements. On the other hand, the traditional conservative partisans disagree with the federal development of the EU. Their reason bases upon the challenges for British sovereignty, and further that the British Parliaments role, as a sovereign legislator, is at risk. Thus, this study indicates that support for Leave was a result of British discontent of both the integration process and against political elitism.

Innhold

FORORD	3
NORSK SAMMENDRAG	4
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	5
INNHold	6
1. INNLEDNING - EUROSKEPSIS I ET DELT SAMFUNN	7
1.1 DISPOSISJON	8
1.1.1 Avgrensninger.....	8
1.1.2 Sentrale begreper.....	9
2. DET POLITISKE LANDSKAPETS ROLLE FOR SAMFUNNSUTVIKLINGEN	12
2.1 TILNÆRMINGER TIL INTERNASJONALT SAMARBEID	21
3. METODE	27
3.1 METODISKE VALG.....	28
3.2 SVAKHETER VED ANALYSEN.....	32
4. SOSIAL TILHØRIGHET OG EUROSKEPSIS - TO FORKLARINGER PÅ BREXIT	34
4.1 DET POLITISKE LANDSKAPET I STORBRI TANNIA.....	34
4.1.1 <i>Det politiske systemets implikasjoner for sosiale strukturer i Storbritannia</i>	37
4.2 DEN EUROPEISKE INTEGRASJONSPROSESSEN	41
4.2.1 <i>Katalysatorer for euroskepsis blant partitilhengeme</i>	44
4.3 SOSIAL TILHØRIGHETS RELEVANS FOR EUROSKEPSIS	52
5. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	57
5.1 KONKLUSJON.....	59
5.1.1 <i>Andre perspektiver på Brexit</i>	59
6. LITTERATURLISTE	61

1. Innledning - Euroskepsis i et delt samfunn

Globalisering og europeisering anses å være blant de absolutt viktige driverne for økonomisk vekst og utvikling. At fordelene ved internasjonal handel har vært mange er det bred enighet om blant økonomene. Om Storbritannia burde være med i EU er et spørsmål britene allerede hadde besvart i 1975, da stemte to tredeler av befolkningen for å forbli i samarbeidet. Likevel har spørsmålet om EU fortsatt å være et tema som har skapt interne partistrider og polarisert den politiske debatten i Storbritannia. I 2014 vedtok David Cameron, daværende statsminister og partileder for de Konservative, at en folkeavstemning om videre medlemskap skulle avholdes. Han argumenterte for at dette var eneste mulighet til å dempe debatten. (Austvik, 2018, s. 27; Mustad, 2008, s. 23-27; Phinmore & Church, 2016, s. 47)

Folkeavstemningen fikk navnet Brexit, etter Britain og Exit. Den 23. juni 2016 stemte 51,7% britene for å forlate unionssamarbeidet.

Resultatet hadde på forhånd blitt spådd som usannsynlig og det har forårsaket et politisk jordskjelv, både i britisk og i europeisk politikk. Valgresultatene viste overraskende stor oppslutning om Leave, i tidligere industribyer og områder med høy andel av arbeidsledige. Dette kom overraskende på det EU-vennlige partiet Labour. Som arbeiderklassens tradisjonelle parti hadde de, blant sine partitilhengere, forventet en høyere oppslutning om EU. På den andre siden var det de Konservative som hadde vært assosiert med euroskepsis, men rent partipolitisk, representerer de stedsspesifikke demografiske variablene av valgresultatene en logisk brist.

Samtidig belyser valgresultat et annet paradoks ved Storbritannia. Det er et land med tydelige sosiale skiller. I 2014 utførte den offentlige kommisjonen for Sosial mobilitet og Barnefattigdom en større undersøkelse av klassesammenheng til den politiske ledelsen i landet. Resultatet viste et politisk system og ledelse satt sammen av representanter fra middel- og overklassen. Lederen Alan Milburn uttrykte bekymring, og uttalte at det vitner om et usunt demokratisk samfunn. Mangelen på mangfold i institusjonene har bidratt til en ledelse som er mindre informerte, troverdige og representative. Risikoen for at den politiske agendaen inneholder saker som er viktig for mindretallet, ikke for folk flest, må anses som stor. (Milburn et al., 2014, s. 199-212).

I etterkant har det blitt reist spørsmål til hvordan et så dramatisk resultatet kunne komme så bardust på britisk og europeisk politikk. I lys av Milburn et al. (2014, s. 199-212) sine uttalelser ønsker jeg å belyse denne problemstillingen nærmere, og drøfte hvorvidt det sosiale paradokset har hatt relevans for holdningene om EU.

1.1 Disposisjon

Forskningsspørsmålet for oppgaven er:

Var det misnøye mot integrasjonsprosessen eller politisk elitisme som, blant velgerne til Labour og de Konservative, mobiliserte til oppslutning om Leave?

Oppgaven er en komparativ systemanalyse og det benyttes en deduktiv tilnærming til forskningsspørsmålet. Til grunn for analysen er derfor det teoretiske rammeverket i oppgaven helt sentralt. Rammeverket har lagt vekt på teoretiske perspektiver der samfunnets politiske og sosiale rammebetingelser fortolkes som sentralt for samfunnsutviklingen og politisk aksepten. For en helhetlig tilnærming inneholder datamaterialet i analysen tall og tekstdata. Talldataene beskriver demografiske variabler hos velgerne og er hentet ut fra tidligere studier om Brexit. Tekstdata er hentet fra eksisterende litteratur om Storbritannias politiske og sosiale system og den europeiske integrasjonsprosessen. For en helhetlig tilnærming til forskningsspørsmålet vil det politiske landskapet i Storbritannia og britenes forhold til EU, redegjøres for separat. For å supplere analysen vil det avslutningsvis gjennomføres en komparativ analyse av de to. Formålet er å få økt innsikt om politisk elitisme eller misnøye mot integrasjonsprosessen kan forklare hvorfor britene stemte seg ut av EU.

1.1.1 Avgrensninger

Oppgaven tar for seg euroskepsis blant velgerne til partiene Labour og de Konservative. Av hensyn til omfang har ikke oppgaven tatt for seg forhold som er knyttet til samarbeidsklimaet mellom Regjeringen i Storbritannia og EU på overnasjonalt nivå.

Oppgaven vil nevne eurokrisen og flyktningkrisen, men av hensyn til oppgavens omfang vil den ikke gå i dypere detalj om hvilke implikasjoner dette hadde for Storbritannia, ei eller dets relevans for euroskepsis i Storbritannia. Begrunnelsen for er at Storbritannia ikke er del av det økonomiske samarbeidet i eurosonen og at de sto utenfor det europeiske grensesamarbeidet i Schengenområdet.

Det er viktig å understreke at oppgaven ikke tar for seg prosessen etter folkeavstemningen, den tar heller ikke hensyn ikke nå-situasjon eller om Leave velgere av ulike årsaker kan ha endret side i etterkant. Valgkampen har i etterkant vært gjenstand for, men dette er ikke en faktor som er tatt med i analysen.

1.1.2 Sentrale begreper

Begreper definisjoner kan endre seg ut fra konteksten de oppstår i. Derfor ønsker jeg avslutningsvis i innledningen å redegjøre for definisjoner som ligger til grunn for sentrale begreper i oppgaven: politikk, elite, elitisme og euroskepsis.

POLITIKK

Politikk er et begrep som er vanskelig å definere helt konkret. Når politiske situasjoner oppstår, er det ofte som følge av en interessekonflikt mellom to eller flere parter. Det er en aktivitet som kan foregå på flere nivåer i samfunnet og som kan oppstå på forholdsvis små og uformelle arenaer som i hjemmet. Likevel forbinder nok de fleste aktiviteten politikk med forhandlinger som foregår i nasjonale institusjoner, eller mellom stater (Mustad, 2008, s. 13-15). Claes og Førland (2015, s. 39) beskriver politikk som de virkemidlene som tas i bruk og de strategiene som utarbeides for å nå ønskede mål for samfunnsutviklingen. Mer eller mindre rasjonelle virkemidler som kan benyttes er taktisk argumentasjon og overtalelse, bestikkelser, manipulering. Listen er ikke uttømmende, men spillereglene for prosessene og hvilke virkemidler som legitimt kan benyttes er avhengig av det nivået og arenaen hvor beslutningen skal fattes. På nasjonale plan vil det være det være naturlig at statlige institusjoner tar styring over hvordan interessekonfliktene skal håndteres. I det sosiale systemet er politikk av Østerud (2007) beskrevet som ansvarlig virksomhet for definering av mål, prioriteringer, og for fordeling av verdier med de virkemidler som er valgt og anvendt. Prosessen beskrives videre som vedvarende og foregår som regel mellom institusjoner med sentrale og overordnede roller i samfunnet. Eksempler på disse institusjonene kan være en domstol, regjering og departementer. Beslutningsprosessene som utspiller seg innenfor og mellom institusjonene danner grunnlaget for samfunnets politiske styring. (Østerud, 2007, s. 209-210).

ELITE

For definisjonen av elite tar oppgaven utgangspunkt i at en elite består av individer eller grupper, som innehar en høy formell posisjon i viktige institusjoner i samfunnet. Disse kan

være del av eliten fordi de er enten den eller de beste eller dyktigste, eller overklasseborgere som har fått eller blitt født inn i en naturlig høy posisjon. (Gulbrandsen, 2017)

ELITISME

Selve begrepet elitisme benyttes om mange ulike fenomener og på ulike måter i samfunnsvitenskapen. For å vurdere elitisme vil oppgaven ta utgangspunkt i følgende former for elitisme.

1. Elitisme oppstår fordi det er utakt mellom den politiske agendaen og befolkningens meninger og behov
2. Elitisme i form av at eliten er i tvil om befolkningens politiske interesse eller kompetanse.
3. Anti-demokratisk elitisme. Representantene for denne formen er i opposisjon mot politikerne deres evne til å styre. Formen oppstår gjerne mellom elitegrupper.

(Gulbrandsen, 2017)

EUROSKEPSIS

Euroskepsis er et begrep som benyttes dersom noen av ulike grunner uttrykker opposisjon eller misnøye mot den Europeiske Unionen. Det skilles mellom hard euroskepsis og myk euroskepsis. Taggart og Szczerbiak (2004, s. 3-4) skriver at partier eller personer som uttrykker hard euroskepsis uttrykker en sterk opposisjon mot hele EU og er prinsipielt motstandere av enhver form for økonomisk og politisk integrasjon i Europa. Det er en sterk motstand mot at partiets eller individets opprinnelsesland skal bli medlem, eller for de som allerede er medlemmer er uttrykkes et sterkt ønske om at medlemskapet skal avsluttes.

Myke euroskeptikere eller partiene kan kategoriseres i to grupper. De som er politisk uenige i deler av politikken og de som tar utgangspunkt i nasjonale interesse. Politisk uenighet er ikke nødvendigvis ensbetydende med at motstand mot hele EU som integrasjonsprosess, men de kan være i opposisjon til deler av politikken eller imot deler av de dypere integrasjonsformene. Politisk euroskepsis er et tids- og stedsspesifikt fenomen og er avhengig av dagsaktuelle eller sentrale Skillelinjer i det nasjonale politiske systemet de opptrer i. For eksempel kan landene utenfor eurosone være i opposisjon mot den monetære unionen i eurosone, mens landene i sone kan være skeptiske til å gi avkall på makt på andre områder. Euroskeptikere med utgangspunkt i nasjonale interesser benytter det de kaller en «nasjonalinteresse retorikk» der de benytter enten sin forhandlingsposisjon eller EU-debatter som arena til å inngå

kompromisser til fordel for eget lands interesser. Dersom det vil innebære en styrking av nasjonale interesser, og til tross for ordet euroskepsis, kan disse forhandlingene også innebære ønske om en dypere integrasjon. Dette er ikke en ukjent forhandlingsteknikk hos kandidatland i forhandlinger om EU medlemskap. Taggart og Szczerbiak (2004, s. 4)

2. Det politiske landskapets rolle for samfunnsutviklingen

«Menneskets totale frihet betyr anarki gjennom friheten til å skade andre. Styring er ikke bare et åk som menneskene kan kaste av seg, men er også en velsignelse fordi maktanvendelse hindrer oss i å slå hverandre i hjel»

(Hobbes i Aarebrot & Evjen, 2014, s. 44)

Det politiske landskapet rommer mer enn bare politikk og for å legitimere makt er systemets samspill med samfunnets sosiale strukturer helt sentralt. Kapittelet vil legge vekt på for teoretiske perspektiver hvor politikk fortolkes som sentral driver for samfunnsutvikling. Det teoretiske rammeverket vil så gjøre rede for sosiale strukturers relevans for sammensetningen av partifamilier i det politiske systemet og hvordan disse systemene opprettholdes gjennom valgordninger. Videre vil skillelinjebegrepet benyttes til å redegjøre for hvordan historiske hendelser og sosiale strukturer har fungert og fortsatt fungerer som sentrale drivere i utviklingen av- og aksepten for politisk styring. Avslutningsvis tar kapittelet ta for seg tilnærminger til internasjonale sammenslutninger.

I de europeiske demokratiene er det vanlig med to- eller flerpartisystemer. Topartisystemer er spesielt utbredt engelsktalende land. I resten av Vest-Europa er det flerpartisystem som dominerer i de politiske systemene. Som navnet tilsier er det to partier som dominerer i topartisystemer. De to partiene vil normalt representere to motstridende ideologier eller interesser i politikken og den politiske debatten preges ofte av polarisering mellom partiene. I et flerpartisystem er det flere partier som er med på å kjempe om oppslutning ved valg. Valgordningen i de gjeldende landene er avgjørende for å opprettholde strukturen i systemene. I topartisystemer er valgordningen gjerne tuftet på flertallsvalg. Ved flertallsvalg er det det partiet i enkeltmannskretsen, som får flertall som erklæres styringsdyktige. I flerpartisystemer er det forholdstallsvalg som er avgjørende. Dette er en valgordning der antall representanter avgjøres ut i fra hvor stor oppslutning partiet eller kandidaten får.

Det har vært rettet kritikk mot flerpartisystemer og forholdstallsvalg ettersom at valgordningen ikke kan forhindre at populistpartier får fotfeste i den politisk styring. Dette kan oppstå dersom ingen av partiene får flertall alene og blir styringsdyktige alene. Populistpartiene kan da komme i regjeringsposisjon gjennom partikoalisjoner med representanter fra to eller flere

ulike partier. Sartori (1976) påpeker imidlertid at det i realiteten kun finnes to typer koalisjoner i flerpartisystemer. Disse er koalisjoner med moderat og ekstrem pluralisme. Antall partier og ideologiske avstander mellom partiene avgjør typen koalisjonstypen. Det er argumentert for at moderat pluralisme gir best forutsetninger stabilt og effektivt styring. Årsaken til dette er at det er få partier og at den ideologiske avstanden ikke nødvendigvis er stor. Ved ekstrem pluralisme er det mange partier som skal samarbeide. Den ideologiske avstandene mellom partiene være store og polariserende for debatten og samarbeidet kan bli svært utfordrende og i verste fall stagnere samfunnsutviklingen. Årsaken er at det vil være svært vanskelig, for de enkelte partiene, å få den politiske gjennomslagskraften som er nødvendig for å drive prosessene i samfunnet fremover. (Heidar, Berntzen, & Bakke, 2013, s. 28-32).

Topartisystemer på sin side har større garanti for at populistpartier ikke får mulighet til å bli styringsdyktige. På den andre siden er det de som mener at det kan være demokratisk utfordring ved at det nesten er umulig for nye partier å bli styringsdyktige. Det er viktig å få frem at det ikke nødvendigvis er slik at det ikke er rom for fremvekst av flere partier i topartisystemene. Utfordringen er at partiet må klare å overta plassen til ett av de to styringsdyktige partiene. Dette er ingen enkel oppgave, da de nye partiene må konkurrere i et stabilt partisystem mot godt etablerte partier som allerede har stor påvirkningskraft på hvilken politisk agenda som velgerne oppfatter som viktig. Derfor skjer fremvekst av nye partier ofte som en motreaksjon eller sterk misnøye og i topartisystemer vil en i langt større grad oppleve velgeropprør internt i de store partiene. Det er derfor naturlig å tenke at utskifte av parti i topartisystemene vil representere et politisk sjokk. Samtidig er det tegn på et samfunn i utvikling, og rent historisk henstiller fremvekst av nye partier til tidstypiske problemstillinger for perioden de vokser frem i. (Aardal, 1994, s. 225-232; Knusen, O. i Østerud, 2007, s. 136-137).

SKILLELINJERS RELEVANS FOR VELGERATFERD

Innledningsvis i oppgaven er interessekonflikter av Mustad (2008) beskrevet som selve forutsetningen for utøving av politikk. I partisystemet har det teoretiske perspektivet trukket frem valgordningen og velgernes aksept for den politiske agendaen som avgjørende for opprettholdelsen av strukturen i det politiske systemet. I det neste vil det teoretiske rammeverket gjøre rede for perspektiver knyttet til partipolitiske ideologier. Videre hvordan sosiale strukturer og skillelinjer former sammensetningen av partifamilier i politiske system.

Det er vanlig å plassere partiene i det politiske systemet inn i partifamilier. Den enkelte partifamilie henviser til ideologi og hvilke interesser partiene fremmer. I vestlige demokratier benyttes fortrinnsvis partienes økonomiske politikk til å plassere de ulike partiene langs en venstre-høyre akse, med sentrumpartier i midten. Venstresiden vil typisk representere sosialdemokratiske og statsvennlige verdier. Partier langs høyresiden vil gjenspeiles av mer konservative, mer markedsliberale og mindre statsvennlige verdier. Sosialliberale partier vil være en type parti som naturlig plasseres i sentrum, da sosialliberalisme representerer kryssende venstre-høyre ideologier innen økonomisk politikk. Hvor langt ut på aksene de ulike politiske partiene plasseres, er avhengig av i hvilken grad de fremmer sine sosialistiske, liberale eller konservative verdier. Det skal sies at dette er en forenklet fremstilling av virkeligheten og at partier ikke sjeldent fremmer saker som går på tvers av aksene, innen andre områder. (Heidar et al., 2013, s. 29).

Det er i skillet mellom ulike ideologiene at politiske motsetninger og skillelinjer oppstår. En skillelinje i politikken kan forstås som interessemotsetningsforhold i ulike velgergruppers forhold til sentrale, men stabile samfunnsspørsmål. Disse gir opphav til politiske kjennetegn ved eksempelvis territoriale, sosiokulturelle eller økonomiske forhold. (Austvik, 2018, s. 371-373). Det skilles imidlertid mellom to typer skillelinjer. Dette er strukturelle skillelinjer og ideologiske skillelinjer. Strukturelle skillelinjer bidrar til identifisering av langsiktige endringsprosesser i samfunnet. Konflikter med utspring i sosiale strukturforhold, som mellom etniske grupper og ulike religiøse trossamfunn, betegnes som strukturelle skillelinjer. Det forutsettes en viss grad av kontinuitet og stabilitet i et gitt samfunn for at noe defineres som en strukturell skillelinje. Ideologiske skillelinjer knyttes til ideologisk uenighet. Eksempler på ideologiske skillelinjer kan være som tidligere illustrert den økonomiske konflikten mellom venstre og høyresiden, eller uenigheten om behovet for en stor eller liten stat (Aardal, 1994, s. 229-231). Andre skillelinjer som er illustrert er:

1. Den territoriale forskjellen mellom sentrum og periferi.
2. Den sosiokulturelle forskjellen mellom by og bygd.
3. Den sosiokulturelle forskjellen mellom europeisk og nasjonal kultur.
4. Den økonomiske konflikten mellom arbeidstaker og arbeidsgiver
5. Den økonomiske konflikten i primærnæringsens varemarked og forbrukerne.

(Rokkan, i Ringdal, 2013, s. 29-31)

Etter industrialiseringen har sentralisering av virksomheter, restrukturering av næringer, som indre og ytre markeder vist seg som sentralt i moderniseringen, og for forståelsen av hvilke verdier og strukturer som moderne samfunn bør reflektere. Som det kommer frem er skillelinjer i politikken er sterkt knyttet sammen med sosial tilhørighet, identitet og interesser. Identitet og ideologisk overbevisning er to forklaringer faktorer som påvirker et individs valg av politisk partier. (Jacob, 2003, s. 200-205)

I dag står Rokkan og Lipset (1967), som sentrale for forståelsen om politiske motsetninger relevans for sammensetningen av vestlige partisystemer. De utviklet både skillelinjebegrepet og skillelinjemodellen. Skillelinjemodellen benytter sosial-strukturelle forhold til å beskrive sammensetningen av vesteuropeiske partisystemer, og den benytter politiske partier til å speile og forklare motsetninger mellom ulike grupper i samfunnet. Modellen har en sosioøkonomisk tilnærming. Med dette menes at institusjonelle forhold og sosiologiske analyser blir benyttet til å forklare velgeratferd og faktorer for fremvekst av partier. (Heidar et al., 2013, s. 30-32). Deres funn viser at partisystemene som vokste frem under innføringen av allmenn stemmerett i Vest-Europa har holdt seg stabile. Bakgrunnen er at samfunnsstrukturen endrer seg svært sakte og at velgerne nærmest oppdras inn i en politisk kultur der etablerte partier og problemstillinger dominerer samfunnet. De etablerte partiene er de som har lyktes med å tilpasse seg og som har evnet å holde takt med samfunnsutviklingen. Funnene deres viser også at motsetninger i skillelinjestrukturen kunne tilbakeføres til historiske hendelser. Det var spesielt fire historiske hendelser som har vist seg å være kritiske for veiskiller i samfunnsstrukturen. (Heidar et al., 2013, s. 29-32). Disse er:

1. Reformasjonen på 1500- og 1600-tallet, stridsspørsmålet dreide seg om kirkens kontroll.
2. Revolusjonen som oppsto i Frankrike etter revolusjonen i 1789. Striden knyttet seg til hvem skulle ha kontroll over utdanningsinstitusjonene.
3. Den industrielle revolusjon innebar både strid mellom by og land og strid om forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.
4. Den internasjonale revolusjonen som fulgte etter den russiske revolusjon i 1917, det var strid i arbeiderbevegelsen i samtlige land.

(Heidar et al., 2013, s. 32)

Disse støtter opp om Aardal (1994) sitt perspektiv om at strukturelle skillelinjers utspring i sosiale forhold.

En annen som Ringdal (2013) trekker frem som sentral i valgforskning er Johan Galtung. I likhet med Rokkan og Lipset (1967) var han opptatt av å finne sammenhenger mellom sosial tilhørighet, holdninger til politiske spørsmål og framveksten av flerpartisystemer. I artikkelen *Foreign Policy Opinion as a Function of Social Position* tok Galtung (1964) for seg ressursforskjeller og sosial ulikhet mellom sentrum og periferi. Galtung sin definisjon av sentrum og periferi er noe ulik fra Rokkan og Lipset (1967). De benytter sentrum-periferi til å beskrive territoriale forskjeller. Galtung (1964) benytter derimot begrepene som en metafor for maktkonsentrasjon, der makteliten omtales som sentrum. Disse beslutningstakerne er høyt ansett, nyter høy sosial status og godt belønnet. Jo lenger ut i periferien man er, desto lavere sosiale status og færre materielle goder har individet. (Ringdal, 2013, s. 29-31)

Til nå har rammeverket redegjort for teoretiske perspektiver som vektlegger sosiale strukturers relevans for skillelinjer og partiopplutning. Rammeverket har trukket frem teoretiske perspektiver om ideologiers relevans for partienes plassering i- og for mangfoldet i politiske systemer. Rokkan og Lipset (1967) påpeker at endringer i politiske system skjer sakte. Årsaken er at velgere vokser opp i etablerte samfunnsstrukturer og dermed oppdras de inn i politiske systemer, hvor samfunnets strukturelle skillelinjer og etablerte politisk agenda påvirker deres politiske holdninger. Som Aardal (1994, s. 225-232) argumenterer for representerer dette en utfordring for fremvekst av nye partier i topartisystemer. Siden valgordningen er sentral for å opprettholde partisystemene, må nye partier derfor må overta plassen til ett av de etablerte partier for å kunne komme i regjeringsposisjon.

STYRING AV POLITISKE SYSTEM

Rokkan, Hagtvet, og Alldén (1987) beskrev den territoriale konflikten mellom sentrum-periferi til å beskrive ressursforskjeller og sosial ulikhet. Galtung (1964) på sin side knytter sentrum-periferikonflikten til maktkonsentrasjon og sosial status. Makteliten beskrives i modellen som sentrum. (Ringdal, 2013, s. 29).

Begrepet politisk styreform er definert som en «samling skrevne og uskrevne regler for de myndighetene som treffer bindende beslutninger i samfunnet. Den politiske styreform kan både komme formelt til uttrykk i en skreven forfatning og mer uformelt i tradisjoner.» (Svensson, P. i Østerud, 2007, s. 269-270). Samlingen utgjør rammeverket for hvilke formål

samfunnets ressurser kan benyttes til. Uttalte normer og spilleregler angir hva som kan forventes av i politiske prosesser. Avhengig av styreform inneholder disse en rekke roller og nivåer for makt og myndighetsutøvelse. I variasjonen av styresett er spekteret bredt og rommer alt fra diktatur til demokrati. Sentralt for å klassifiserer en styreform er antallet makthavere og hvordan makten utøves, videre graden av politisk konkurranse og folkets reelle makt til å påvirke beslutninger. (Østerud, 2007, s. 269-271). Med i utgangspunkt i Gulbransen (2017) sin definisjon av eliter, som individer eller grupper som innehar en høy formell posisjon i samfunnet, vil oppgaven i det følgende beskrive ulike former for maktkonsentrasjon i politiske systemer.

Innledningsvis vil det være nyttig å se på motsatsen til styring og hvorfor individet legitimerer statlig autoritet, fremfor total frihet til selvet. Ideen om samfunnskontrakten vokste frem i forkant av og under opplysningstiden på 1600 og 1700-tallet i Europa. Perioden illustrerer et paradigmeskift for styreformene i Europa og det var en periode der naturvitenskap bidro til at kristendommen flere steder mistet sitt grep. Samtidig ble eneveldet flere steder utfordret til å gi fra seg politisk makt til et borgerskap i framvekst. Ordet anarki stammer fra det greske språket og direkte oversatt til norsk betyr det «ingen makt». En anarkistisk stat kjennetegnes av fravær av sentralisert makt og styring. Et felles trekk ved styreformens tilhengere er aversjon mot de politiske systemene, som mener er ansvarlig for bristene i menneskers samspill. Det kan sies at styreformene av allmennheten sjelden refereres til som en ideell styreform, og det er nok ikke helt uten grunn at begrepet i dag ofte benyttes som synonymt med høy grad av kaos og lovløse tilstander. (Lindensjö, B. i Østerud, 2007, s. 16).

Thomas Hobbes (1651) mente at anarki fremmet menneskets naturtilstand og at mangel på styring uunngåelig vil føre til en universell krig, der alle handler for egen vinning og overlevelse. Det paradoksale her er jo at fred fremfor krig klart bidrar til å øke sjansen for overlevelse, men denne erkjennelsen mener han ikke ligger i menneskets natur. Derfor argumenterte han for at fred kun kunne oppnås gjennom å inngå en samfunnskontrakt. En samfunnskontrakt er settet med regulerte avtaler og enigheter og fungerer som en rasjonell forklaring til folket om hvorfor deres totale frihet og egeninteresse bør forkastes. Fordelene ved å inngå en slik kontrakt er den stabiliteten og tryggheten som en felles sosiale regler, normer og lover gir. (Aarebrot & Evjen, 2014, s. 151-159; Eriksen, 2002, s. 151-159). Ikke overraskende innskrenkes friheten i takt med antall tvangsordninger, men det er et nødvendig onde for å forhindre kaos og for å sikre gode levekår. Det er likevel viktig å merke seg at det bør være en balanse mellom frihet og autoritet. Denne balansen kan opprettholdes gjennom

demokratiske prosesser som gir tvangsinnslag legitimitet gjennom å gi folket reell mulighet til å være med og påvirke politiske beslutninger ved frie valg. Dersom det er et uforholdsmessig høyt antall tvangsinnslag som ikke kan legitimeres via demokratiske prosesser vil det være lite eller ingen balanse. (Larsen, 2018, s. 19-21; Thorsen & Sørvoll, 2010, s. 394).

Eksempler på styresett der det er en stor ubalanse i maktfordelingen, og hvor det er tydelig at stat har uforholdsmessig stor makt i forhold til folket, er i diktaturer og i oligarkier. Diktatur henviser til en styreform der maktkonsentrasjon er sentrert til én person. Land med diktatur kjennetegnes ved at innbyggerne har en svært liten grad av frihet eller mulighet til å påvirke beslutninger som har konsekvenser for samfunnet. Thorsen og Sørvoll (2010) viser til at det er ulike former for styring innen diktaturer og det er vanlig å skille mellom totalitær og autoritær styring. Dette klassifiseres ved å se på graden av diktatoriske innslag og ved i hvor stor grad befolkningen, gjennom frie valg, har en reell mulighet til å endre sammensetningen i landets ledelse.

Totalitære regimer er diktaturer i sin reneste form og de kjennetegnes av styring på et ideologisk grunnlag. Lederen har ofte en grandios overbevisning om å skape det perfekte samfunn og kan ha et uttalt ønske, om å ta over verden. Målet er å skape et nytt samfunn og det kreves en betingelsesløs tilslutning og høy lojalitet av folket. Denne tilslutningen er ikke valgfri. Ledere i totalitære diktaturer har en forståelse om at demokratiske prosesser må vike for å kunne skape et bedre samfunn. Graden av avstraffelse ved illojalitet eller ved mistanke er derfor svært høy. Ytringsfrihet er totalt fraværende og sivile skremmes til lydighet gjennom regelrett terrorisering. Folkemord er ikke en uvanlig form for straff. Bauman (1989) refererte til «the gardening state» når det var snakk om totalitære regimer, med andre ord regimer der opposisjonen og uønskede av andre årsaker var ugress som skulle lukes vekk. (Bauman, i Thorsen & Sørvoll, 2010, s. 399). Kjente eksempler på slike regimer er Sovjetunionen under Stalins ledelse og Hitler i sin søken etter den perfekte ariske stat under andre verdenskrig. I verden i dag er det kun Nord Korea som klassifiseres som et direkte totalitært regime. (Thorsen & Sørvoll, 2010, s. 393-403).

Larsen (2018) definerer autoritære stater som formelt sett er demokratiske, men har manglende fungerende demokratiske institusjoner og rettsikkerhet. Retorikken likner på den totalitære, der detaljstyringen er stor, ytringsfriheten er begrenset og opposisjonen ses på som fiender av folket. Konsekvensene er derimot, i de fleste tilfeller, mer moderat og mildere enn i totalitære

stater. Et mønster hos autoritære som kommer til statsmakten er igangsetting av omfattende reformer som konsentrerer makten. Hvis en skal se på Russland, som er en av de autoritære statene i verden i dag, er dette gjenkjennelig. President Vladimir Putin har over lengre tid systematisk bygget ned den parlamentariske maktfordelingen ved å føre makt, fra domstol og parlament, over til presidentmakten. Videre har han tatt kontrollen over russiske medier. Dette har åpnet opp for omfattende maktmisbruk og korrupsjon og har bidratt til å umuliggjøre opposisjonens politiske innflytelse og gjennomslagskraft. Valg blir avholdt, men de er i kategorien «liksomvalg» og i realiteten er det fånyttes å stemme på noe annet enn Putin sitt parti Forent Russland. (Larsen, 2018, s. 18-22).

Cheeseman og Klaas (2018) har identifisert tre grader av diktatur i autoritære stater. Den høyeste graden er ren autoritær stat, der ingen valg blir avholdt. De plasserer blant andre Kina og Saudi Arabia i denne kategorien. Den neste er dominante autoritære stater, her blir valg avholdt, men med ekstremt lav grad av politisk frihet. I denne kategorien har de plassert Russland. Den tredje og i den grad man kan si mildeste graden er autoritære semidemokratier, disse har uttalt frie valg. I realiteten foregår det likevel ifølge Levitsky og Way (2010) omfattende manipulering av valgresultater, trakassering av opposisjonspartier og staten har sterk kontroll over mediene. Denne styreformen er svært utbredt og gjenkjennes særlig i Latin Amerika, Afrika og Sentral Asia, flere tidligere kommunistiske stater er også plassert i denne kategorien, blant andre Ukraina. (Cheeseman & Klaas, 2018, s. 12-13).

En annen styreform med likhetstrekk til maktstrukturen i diktaturer er oligarki. Oligarki kalles et fåmannsvelde, det som skiller oligarki fra diktatur er at makten ikke ligger hos én person, men hos en liten gruppe mennesker som tilhører eliten. (Thorsen & Sørvoll, 2010, s. 393). I oligarkier benyttes gruppefelleskapet til å legitimere utførte handlinger og beslutninger tatt på grunnlag av egne interesser. De som styres i oligarkier har, i likhet med folket i diktaturer, liten eller ingen reell mulighet til å påvirke beslutningene bidrar til at et oligarki fungerer og kan kalles for en form for kollegialt diktatur. (Rasch, B. E. i Østerud, 2007, s. 189-190).

I andre enden av skalaen finner vi demokrati. Demokrati betyr folkestyre og maktfordelingsprinsipper er sentralt for å forhindre at maktmisbruk kan finne sted. Grunnsteinen i ethvert demokrati er at det politiske systemet gjenspeiler befolkningen og at det føres en politisk agenda som oppleves som viktig for folk flest. I moderne representative demokratier er derfor alle parter avhengig av at de politiske partiene fungerer som bindeledd mellom styringssystemet og folket. Det er derfor flere politiske partier som kan stemmes frem

under valg og kontrastene mellom partiene gjenspeiler at det er ulike meninger og ideologier blant befolkningen i systemet de stemmes frem i. Skal det demokratiske systemet lykkes er denne diversiteten helt avgjørende. Maktfordelingen i vestlige demokratier er tuftet på parlamentariske prinsipper, der spredning av makt skal forhindre maktmisbruk. I hovedsak går prinsippet ut på at folket stemmer frem representanter som de ønsker skal sitte på den utøvende makt, med myndighet til å iverksette tiltak. Videre er det Høyesterett som den dømmende myndighet sin oppgave å forhindre de folkevalgte fra å utøve maktmisbruk eller å gjøre noe grunnlovsstridig. (Amdam & Veggeland, 2011, s. 193-198). Totalsummen av oppslutningen til de ulike partiene er utslagsgivende for det politiske systemet og bidrar å definere fremtredende og dagsaktuelle skillelinjer i samfunnet. De politiske systemene kan befinne seg på ulike plan i samfunnet. Dette kan være i lokalsamfunnet, en stat eller i overnasjonale systemer som eksempelvis i EU. (Nordby, T; Pedersen, M, i Østerud, 2007, s. 199-203). De politiske systemene inneholder én eller flere partier. Dersom det kun er ett parti kan det være naturlig å tenke at graden av demokrati er relativt lav.

Dahl (2000, s. 37-38) har identifisert fem kriterier som han mener kjennetegner og beskriver en ideell demokratisk beslutningsprosess. Kriteriene har vekt på at demokratiske prosesser skal fokusere på likhet og tilrettelegging for alle borgere i samfunnet. De fem kriteriene er følgende:

1. Alle borgere skal ha samme mulighet til å gjøre sin mening kjent for andre borgere.
2. Videre skal alle ha mulighet til å stemme, og hver enkelt stemme skal telle på samme linje.
3. Alle borgere skal, innen rimelig tid, ha mulighet til å gjøre seg kjent med valgalternativene.
4. Alle borgere må få mulighet til å få sine saker satt på dagsorden.
5. Alle skal ha samme tilgang til rettighetene listet opp.

(Dahl, i Claes & Førland, 2015, s. 42 - 43)

Teoretiske perspektiver på politisk styring underbygger at faktorer som maktutøvelse, involvering av befolkningen og maktfordelingen er sentralt for å definere politisk styring og demokratisk legitimitet. Det er interessant å vite at om en skal se tilbake i historien er demokrati en forholdsvis ny form for styring og i verdenssammenheng er det kun i den vestlige verden at demokrati er dominerende styringsform. Til nå har kapitlet for seg politikk som

begrep og sosiale strukturer som drivere for samfunnsutviklingen. Videre har kapittelet tatt for seg styresett og legitimering av styresett. Redegjørelse av politisk styring er bygget opp med en historisk dimensjon, for å illustrere en verden i utvikling og at politisk styringen er i konstant endring. For å illustrere denne endringen ytterligere vil det i det følgende være naturlig å gjøre rede for overnasjonal styring. Dette kan anses som en forholdsvis ny maktstruktur som har dominert både i Europa og globalt i etterkant av industrialiseringen og spesielt etter andre verdenskrig. Det vil vise seg at motivasjonen for overnasjonal styring har likhetstrekk med Hobbes (1651) sine perspektiv på menneskets behov for styring. Fredsargumentet er også her sentralt og fremfor individnivå er det nå selvstendige stater, som i ulik grad gir fra seg makt på gitte områder.

I det følgende vil kapittelet derfor ta for seg multinasjonale samarbeid og tilnærminger til internasjonal integrasjon.

2.1 Tilnærminger til internasjonalt samarbeid

Mange kriger er økonomisk motivert og det er en oppfatning om at konflikter dempes ved avhengighetsforhold. Ved gjensidig avhengighet og samarbeid er det sannsynlig at statenes inntekt vil gå i samme retning. Hobbes (1651) argumenterte for individets behov for samfunnskontrakt. Dette innebar at stabilitet og trygghet, kun kunne oppnås gjennom å forkaste individets totale frihet. Kontrakten innebærer et sett med regulerte avtaler, som definerer samfunnets rammer for sosiale normer og regler (Aarebrot & Evjen, 2014, s. 44-45). Selv om dette gjaldt på individ i samfunn, har tankegangen i stor grad virket å ha blitt ført videre. Den samsvarer i vesentlig grad med tilnærminger og motivasjoner for internasjonale samarbeid. Integrasjon av økonomi og politikk oppsto først etter industrialiseringen på 1800 – tallet. Multinasjonale samarbeid har siden første fase i industrialiseringen, hatt stor betydning for hvordan store og små samfunn fungerer nasjonalt og internasjonalt. Utover økt økonomisk velferd og levestandard anses internasjonal integrasjon for å være en av de største årsakene for opprettholdelse av fred. (Austvik, Bredesen, & Vårdal, 2002, s. 305-306).

I en historisk kontekst kan internasjonale integrasjoner fremdeles anses som forholdsvis nytt. I nyere tid har den amerikanske liberalistiske laissez-faire tankegangen vært dominerende, spesielt i den vestlige verdensøkonomien. Integrasjon er definert som prosessen der tidligere separate enheter blir slått helt eller delvis sammen. Sammenslåingen kan foregå på flere

områder i samfunnet, men i hovedsak vil en se at integrasjonen i ulike grader skjer på kulturelt, økonomisk eller politisk plan (Dag H. Claes i Østerud, 2007, s. 109-111).

I tilfeller der økonomisk integrasjon forekommer vil det være naturlig at politisk integrasjon forekommer. Årsaken er at økonomisk integrasjon kan skape konflikter. I skillet nasjonal og internasjonal handel er derfor politisk integrasjon avgjørende.

Austvik et al. (2002) utdyper at det i økonomisk integrasjon er to motpoler som utfyller hverandre, disse er negativ og positiv integrasjon. Ifølge Hansen og Tinbergen (1954) innebærer negativ integrasjon å fjerne økonomiske og tekniske handelshindringer mellom landene. Her inngår det at fysiske grenser, tekniske standarder og skatter mellom statene er fjernet til den grad det er mulig. Negativ integrasjon vil hovedsakelig være aktuelt i konføderative sammenslutninger, der stater samarbeider om å nå felles mål innen avgrensede områder. Positiv integrasjon innebærer samarbeid på politisk grunnlag der reguleringer og integrasjonsbygging er sentralt for å sikre like konkurransevilkår og fungerende samhandling mellom landene (Austvik et al., 2002, s. 307) For å forhindre uenighet og feiltolkning i integrasjon kreves derfor en rekke formelle begrensninger. Mengden formelle begrensninger øker jo høyere og dypere formen for integrasjonen går og nasjonal handlefrihet innskrenkes tilsvarende. I føderale sammenslutninger er graden av positiv integrasjon høy. Statene har en felles regjering hvor områder som sikkerhets-, handel- og utenrikspolitikk dekkes, men kan ha ulik råderett ovenfor andre sentrale politiske områder. (Austvik et al., 2002, s. 314)

I det følgende vil oppgaven ta for seg ulike teoretiske tilnærminger til internasjonale samarbeid. De teoretiske tilnærmingene representerer rammeverket for samarbeidet og beskriver de muligheter og begrensninger som ligger i samarbeidet. Tilnærmingen er svært viktig i fortolkningen av hvilket potensiale og handlingsrom som oppstår. I dag er det i hovedsak er tre sentrale ideologier i internasjonal politisk økonomi: Realisme, liberalisme, og strukturalisme. (Austvik, 2018, s. 29) Oppgaven vil også trekke frem funksjonalisme. Dette var en sentral tilnærming ved opprettelsen av det Europeiske kull- og stålfelleskapet, i dag kjent som EU. (Claes & Førland, 2015, s. 33-35)

Realister ser på internasjonale politiske systemer som konfliktfylte forholdsvis anarkistiske ytterpunkter, med fravær av myndighet, orden og normer. Staten skal spille en dominerende rolle og dens oppgave er å bygge politisk og økonomisk makt som kan forhindre manipulasjon fra nasjonale eller internasjonalt hold. Makten tilegnes og opprettholdes ved militær og

økonomisk sikkerhet og evnen til å hevde suverenitet. Internasjonale relasjoner anses som ytterpunkter i null-sum spill, der den enes tap er den andres gevinst og kapitalismen står sterkt. Politikk handler for realisten i stor grad om egeninteresse og endringer i maktforhold. Realismen støtter opp om at overlevelse er den sterkeste sin rett og maktkampen mellom statene antas av å være den viktigste driveren i internasjonal politikk og økonomi. I stedet for samarbeid er det endringer i maktforhold som kan bedre egen situasjon og systemene anses som objekter for påvirkning og manipulasjon. Dette er en ideologi som preger markedsøkonomien til land som Russland og USA (Austvik, 2018, s. 30-31; Heidar et al., 2013, s. 31; Østerud, 2007, s. 237-239), (Østerud, 2007, s. 237-238).

Liberalismen på sin side mener at det i internasjonale politiske systemer er mulighet og rom for samarbeid. Liberalismen er i dag dominerende i internasjonal økonomisk integrasjon og den vestlige økonomien er i stor grad influert av det liberalistiske tankesettet. Den legger vekt på markedstenkning og sentralt i tilnærmingen til mellomstatlig integrasjon står pluss-sum og Smith (1776) sin teori om Laissez-faire politikk. Laissez-faire politikken argumenterer for at størst samfunnsøkonomisk overskudd skapes dersom det, med et minimum av statlig innblanding, er fritt å etablere, handle og drive bedrift. Tanken er at samfunnsøkonomien skal fungere som en selvregulerende mekanisme, overlatt til kreftenes frie spill. Den bør ikke røres ved og verken statlig styring eller inn gripen bør forekomme. (Austvik, 2018, s. 29- 31 og 50-51; Kurt K. Klausen, i Østerud, 2007, s. 150). Pluss-sum referer til fordelene ved å samarbeide om import og eksport. Stater tjener mer på å spesialisere seg på produksjon og eksport innen et fåtall varer og tjenester. Videre importere resterende behov. (Austvik et al., 2002, s. 305-309) Ikke bare skaper det avhengighetsforhold, men den totale produksjonen på verdensbasis ville bli større enn ved satsning på autarki, selvberging. Spesielt mindre stater er avhengig av import og eksport for å forhindre økonomisk kollaps. Årsaken er at de har begrensede marked til å få avkastning på egenproduserte varer i. Videre at de har begrenset med ressurser til å egenprodusere alle de varer og tjenester som de har behov for. (Austvik, 2018, s. 27) Spesielt i EU har den liberalistiske laissez-faire ideologien stått som et sentralt argument for å bryte ned handelsbarrierer og i utarbeidelsen av de *fire friheter* i EU; fri flyt av varer, tjenester, arbeid og kapital. Liberalistene er positive til internasjonal integrasjon, både på økonomiske og politiske plan, fordi mellomstatlige integrasjoner representerer et pluss-sum-spill der alle parter i større eller mindre grad tjener på samhandling og dermed medfører at økonomisk velferd til de enkelte landene økes. For at samarbeidet skal fungere best mulig på tvers av stater er det avgjørende med felles regler for den økonomiske aktiviteten og at styringsmakten

derfor bør ligge hos overnasjonale politiske institusjoner. I dette samarbeid vil derfor koordinering og harmonisering av politikk være avgjørende. Gjennom felles normsett er den politiske sosialiseringen sentral i fremveksten og utviklingen av nye politiske system. (Austvik et al., 2002, s. 29-31 og 161-163)

EU var opprinnelig bygget på prinsippet fra funksjonalismen. Funksjonalismen har mange likhetstrekk med liberalismen, men de argumenterer med to typer spillover-effekter i integrasjoner, den økonomiske og den politiske, hvorav den første særpreger teorien. Resultatet er integrasjon fra grasrota og de økonomiske enhetene samfunnene er bygget på. Et sentralt argument er at selv de største nasjonalstatenes produksjonssystem er utdaterte og at større enheter på tvers er langt mer lønnsomt. Videre argumenterer funksjonalismen for at sektorer i den moderne økonomien henger så tett sammen at det er uunngåelig at integrasjoner skaper en kjedereaksjon til andre sektorer. Det er synet om at styringsmakten for økonomisk aktivitet skal ligge hos overnasjonale politiske institusjoner det som skiller funksjonalismen fra liberalismen. (Grindheim, J. E, i Claes & Førland, 2015, s. 33-35; Østerud, 2007, s. 82).

En strukturalist vil prinsipielt være helt uenig med liberalisten og funksjonalistens tilnærming til internasjonale samarbeid. I likhet med realisten vil strukturalisten ta utgangspunkt i at internasjonale samarbeid kun representerer null-sum. Utgangspunktet er kapitalisme og det kan kun være én vinner i samarbeidet. De argumenterer videre for politiske systemer som grådige system de svakeste vinner og de rike blir rikere. Historisk viser de til hvordan i-land systematisk har brukt integrasjoner som et middel for å utnyttet u-land. Strukturalisten mener derfor at det i økonomiske integrasjoner bør åpnes opp for sterk politisk styring for å hindre utnyttelse. Dersom en skal trekke linjer tilbake til politisk styring er strukturalisme en tilnærming som ofte vil dominere i diktaturer med planøkonomi. Eksempelvis i tidligere Sovjetunionen og Nord Korea. (Austvik, 2018, s. 31)

At samfunnsøkonomien skal fungere som en selvregulerende mekanisme som skal overlates til markedskreftenes frie spill har bidratt til en sterk økonomisk vekst. Globalisering og europeisering anses derfor for å være blant de absolutt viktige driverne for økonomisk vekst og utvikling. At fordelene ved internasjonal handel har vært mange er det bred enighet om blant økonomene. Samtidig er de også enige om at de samme driverne har vært årsak til internasjonale kriser, stagnasjon og tilbakegang i enkelte land. Det er ikke til å komme unna at gevinstene av markedsliberaliseringen og internasjonal handel ikke har blitt jevnt fordelt, dette har skapt interessekonflikter mellom vinnerne og taperne. En konsekvens kan være at

det skapes sterke motsetninger og at politikere som ønsker mer nasjonalisme får økt oppslutning i enkelte land. For å hindre desintegrasjon er det avgjørende at integrasjonsprosesser ikke bare tolkes i lys av det økonomiske og politiske, men også i lys av sentrale samfunnsmekanismer og sosiale faktorer. (Austvik, 2018, s. 24-25 og 431-436).

Tilnærmingene liberalismen og funksjonalismen argumenterer for internasjonale integrasjoner. Realismen er for internasjonal handel, men imot samarbeid. Strukturalismen er prinsipielt imot. Videre argumenterer liberalismen og realismen for at markedene skal styres av markedskrefter og er imot at internasjonal handel skal være regulert gjennom former for samfunnskontrakter. Funksjonalismen er ikke lenger en sentral tilnærming til integrasjoner, men var det i tidsrommet EKSF ble opprettet. Tilnærmingen argumenterte for at internasjonal skulle være regulert.

I det neste oppsummeres og avsluttes oppgaven teoretiske rammeverk.

OPPSUMMERING AV OPPGAVENS TEORETISKE RAMMEVERK

Innledningsvis i oppgaven er politikk fortolket som en aktivitet. En forutsetning for at aktiviteten skal oppstå er motsetninger. De teoretiske perspektivene i oppgaven fortolker politiske og sosiale rammebetingelser som sentrale drivere for samfunnsutvikling og politisk aksept. Perspektivene vektlegger at sosiale strukturer er relevant for strukturelle skillelinjer og partiopplutning. Videre er skillelinjeteorien benyttet for illustrere ideologiers relevans for partienes plassering i- og for mangfoldet i de politiske system. Rokkan og Lipset (1967) påpeker at endringer i politiske system skjer sakte. Årsaken er at velgere vokser opp i etablerte samfunnsstrukturer og dermed oppdras de inn i politiske systemer, hvor samfunnets strukturelle skillelinjer og etablerte politiske agenda i samfunnet påvirker individet politiske holdninger. Som Aardal (1994) argumenterer for representerer dette en utfordring for fremvekst av nye partier, spesielt i topartsystemer. Siden valgordningen er sentral for å opprettholde partisystemene må nye partier overta plassen til et av de to etablerte partiene, før de kan komme i regjeringsposisjon. Gulbrandsen (2017) beskrev eliten som individer eller grupper med høy formell posisjon i samfunnet. Posisjonen deres er tilegnet som følge av kvalifikasjoner og/eller den er medfødt. Når det gjelder politisk styring vektlegger teori at elitens maktutøvelse i politiske system er sentral for å klassifisere styringsformen. I dette vektlegger oppgavens teoretiske rammeverk at graden av demokrati må ses i sammenheng graden av innbyggerinvolvering og i lys av det partipolitiske mangfoldet.

Avslutningsvis har det teoretiske rammeverket perspektiver hvor politiske og økonomiske integrasjoner fortolkes som sentrale for opprettholdelsen av fred og økonomisk vekst i den vestlige verden. Austvik (2018, s. 27) påpeker imidlertid at de samme driverne også har vært årsak til internasjonale kriser stagnasjon og tilbakegang i noen land. Det kommer frem at markedsliberalisme og teorien om laissez-faire er sentralt i det europeiske integrasjonssamarbeidet EU. Tilnærmingene liberalisme, funksjonalisme realisme, strukturalisme ble trukket frem som tilnærminger til mellomstatlig samarbeid. Det kommer frem at de to første er tilhengere, men de to sistnevnte prinsipielt imot samarbeid, men av ulike ideologiske årsaker.

I det følgende vil oppgaven redegjøre for og argumentere for oppgavens metodiske valg.

3. Metode

Er det misnøye mot EU som integrasjonsprosess eller misnøye mot politisk elitisme som mobiliserte velgerne til oppslutning om Leave?

Formålsforklaringer fortolker en handling gjennom å knytte den til én spesifikk hensikt eller plan hos den som utfører den. Årsaksforklaringer fortolker en handling gjennom flere årsakssammenhenger og handlingene er gjerne resultat av betingelsene aktøren er underlagt.

Samfunnsvitenskapens formål er å forklare samfunnsfenomener og etablere kunnskap om den sosiale virkeligheten. Den tar utgangspunkt i at mennesket er et tenkende vesen, i stand til å reflektere og foreta valg mellom ulike handlingsalternativer. Det er den frie viljen i mennesket som gjør at naturvitenskap og samfunnsvitenskap skiller seg prinsipielt fra hverandre. De fleste naturvitenskapene er nomotetiske, sentralt i nomotetisk vitenskap er etablering og identifisering av naturlover, en form for allmenne handlingsmønster. Ideografisk vitenskap på sin side ser tilbake i historien for å granske enkelthendelser. Forskere mener samfunnsvitenskapen havner et sted mellom disse to vitenskapene. Årsaken er at en persons liv er styrt av en form for struktur, gjennom gjentakende rutiner eller vaner. I likhet med behovet for styring, jamfør samfunnskontrakten, er mennesker avhengig av rutiner for å kunne fungere alene og sammen. Dette samsvarer med nomotetisk vitenskap. Det som derimot skiller mennesket fra naturvitenskapens materie er den frie viljen og at mennesket, med evnen til å reflektere over handlingsvalg, kan velge og endre vaner eller bryte med rutiner.

Hensikten med samfunnsvitenskapelig forskning kan derfor konkret sies å skulle avdekke uønskede mønstre og årsakssammenhenger. Slik at det kan etableres ny kunnskap og innsikt om den sosiale samhandlingen og de samfunnsmessige forhold og prosesser som kjennetegner eller skaper fenomenene. Johannessen, Christoffersen, og Tufte (2004, s. 53) skriver «Teorier som ikke er empirisk underbygd kan lett bli spekulasjon, mens empiriske undersøkelser uten forankring i en teoretisk referanseramme lett kan bli isolerte beskrivelser av enkeltfenomener, noe som har begrenset verdi, og ikke gir innsikt i samfunnsmessige fenomener». Dette gjenspeiler hvorfor en deduktiv tilnærming er vanlig i samfunnsvitenskapelig forskning, og at integrering av teori og empiri er essensielt. Ved deduktiv tilnærming benyttes empiriske data til å teste teorier og generelle påstander. Dette er motsetningen til induktiv tilnærming, der empiri benyttes til å utvikle nye teorier. (Johannessen et al., 2004, s. 31-34; 52-53; Ringdal, 2013, s. 47-50) .

3.1 Metodiske valg

Bakgrunnen for valgene er reflekteres av forskningsspørsmålet.

Var det misnøye mot integrasjonsprosessen eller politisk elitisme som, blant velgerne til Labour og de Konservative, mobiliserte til oppslutning om Leave?

Denne masteroppgaven er en samfunnsvitenskapelig casestudie av Brexit. Designet er en komparativ systemanalyse med en deduktiv tilnærming til forskningsspørsmålet. Triangulering er benyttet som metode. Formålet med analysen er å forstå bakgrunnen for at de britene stemte for å forlate EU. For best resultat er det en forutsetning at metodevalg gjenspeiler tema og forskningsspørsmål. I det følgende vil kapittelet redegjøre- og argumentere for metodevalg i oppgaven.

Innledningsvis er det viktig å påpeke at det er flere tilnærminger til case som begrep. Til grunn for redegjørelse av casestudie som overordnet forskningsdesign tar oppgaven utgangspunkt i Ragin (1987) sin tilnærming av caser som «intensive undersøkelser av et lite antall caser som kan være (individer), familier, bedrifter, organisasjoner eller land, men også hendelser og beslutninger. Dataene kan være samlet inn på ulike måter; historiske kilder, registerdata, samtaleintervjuer, feltarbeid eller ved bruk av spørreundersøkelser.» (Ragin, i Ringdal, 2013, s. 170). Videre argumenterer han for at formålet med komparative studier «er å finne teoretisk interessante egenskaper ved analyseenheter som kan brukes til å forklare det fenomenet eller det utfallet som studeres.» (Ragin, i Ringdal, 2013, s. 171). Ved denne typer studier kan det benyttes to innfallsvinkler. Det ene er caseperspektivet, det andre er variabelperspektiv. Ringdal (2013, s. 182-183) skriver følgende «I caseperspektivet er formålet å forstå én eller flere caser, mens formålet i variabelperspektivet er å påvise generelle mønstre i en populasjon av caser». Variabelperspektivet er en kvantitativ tilnærmelse til komparative casestudier og krever et stort antall variabler. Caseperspektivet er en kvalitativ innfallsvinkel og anses, ifølge Ringdal (2013, s. 187), for å være en mer helhetlig tilnærming til komparative studier. Ettersom forklaringen ofte må søkes i fellesnevnerne mellom casene som studeres, er dybdekunnskap om hver case en forutsetning. Antall caser bør derfor ta hensyn til tid til rådighet. Det er likevel viktig å påpeke at de to perspektivene ikke nødvendigvis er motstridende og de kan benyttes til å komplementere hverandre.

I oppgaven er caseperspektivet benyttet og det er fokuseres på å innhente dybdekunnskap om og forstå følgende to caser: 1. Det politiske landskapet i Storbritannia og 2. Britenes forhold

til EU. Caseperspektivet er en kvalitativ tilnærming til komparative studier. Dette argumenter for valg av kvalitativ forskningsstrategi. Likevel har oppgaven også benyttet innslag av kvantitative data. I det følgende er det derfor naturlig å redegjøre- og argumentere for valg av forskningsstrategi og metode.

Det er i hovedsak to tilnærminger til forskningsstrategi. Disse er om det skal benyttes en kvalitativ eller kvantitativ tilnærming for å besvare forskningsspørsmålet. En kvantitativ tilnærming er tallbasert og beskriver fenomener gjennom tall og tabeller. En kvalitativ tilnærming er tekst-basert. Et tredje alternativ er triangulering, som er å benytte en kombinasjon av tall- og tekstdata (Ringdal, 2013, s. 24). Tidligere har de kvalitative og kvantitative metodene blitt sett på som motsetninger, og hvilken tilnærming som er best egnet i samfunnsvitenskapelige studier har vært omdiskutert. Spesielt sosiologer og filosofer gikk langt i å antyde at kun kvalitative metoder egnet seg til samfunnsvitenskapelige undersøkelser. I senere tid har forskere derimot vist en mer pragmatisk tilnærming i sine studier og det har blitt mer vanlig å benytte triangulering, der empirien suppleres med både statistikk og tekstdata. En kombinasjon og sammenlikning av kvalitative og kvantitative data kan bidra til å kompensere for svakheter ved funnene. Dersom funnene peker i hver sin retning er det et tegn på at validiteten er lav. Dersom de i motsatt fall avdekker det samme kan det tyde på høy validitet. I komparative casestudier som i denne, og hvor sammenlikning mellom land eller politiske systemer finner sted, argumenterer også Ragin (1987) for at triangulering også bør benyttes. Ved å benytte triangulering kan en trekke frem og belyse ulike perspektiver til forskningsspørsmålet og dette kan bidra til en mer helhetlig tolkning av fenomen eller utfall. (Ringdal, 2013, s. 171).

Det ble tidlig klart at oppgaven empirisk skulle ta utgangspunkt i- og drøfte sekundærdata, altså eksisterende litteratur og forskning på områdene EU og folkeavstemningen Brexit. Det er flere grunner til dette, men tidsperspektivet og avstanden til Storbritannia og Leave velgerne er to årsaker. Når jeg henviser til tidsperspektivet er det både ment i form av tidsramme for oppgaven, men også tidsrom i samfunnsforskning. All samfunnsforskning, enten den kvalitativ eller kvantitativ, har et forhold til tid. I samfunn skjer endringer over tid og utfall er resultater av prosesser som har foregått over en kort eller lengre tidsperiode. Hensynet til tidsperspektivet bør derfor ikke utelates i samfunnsforskning. (Ringdal, 2013, s. 145-146) Det var også et til argument for at triangulering ble vurdert som best egnet metodisk strategi i oppgaven.

For å få en mer strategisk tilnærming til innhenting av datagrunnlag og metodevalg valgte jeg derfor å bryte ned forskningsspørsmålet i to caser; det politiske landskapet i Storbritannia og partitilhengernes holdning til EU i utsagn eller hypoteser.

1. Brexit er et resultat av misnøye mot integrasjonsprosessen EU.
2. Misnøye mot politisk elitisme påvirket utfallet av folkeavstemningen om Brexit.
3. Det er en sammenheng mellom velgerens sosiale tilhørighet og oppslutning om Leave.

Kvalitative tilnærminger er bygget på teorien om en *sosialt konstruert verden*, der fenomener ikke er statiske og hvor sosiale fenomen varierer ut ifra konteksten de oppstår i. Sentralt er menneskets handlinger og handlingens betydning for de sosiale omgivelsene. I vurderingen av om Brexit er et resultat av misnøye mot EU som integrasjonsprosess legger oppgaven til grunn at tidsperspektivet er sentralt og at utfallet er et resultat av en prosess som har foregått over tid. At skillelinjer i politikken defineres av Aardal (1994, s. 225-232) som interessemotsetninger i ulike velgergruppers forhold til sentrale, men forholdsvis stabile samfunnsspørsmål understreker også at det den historiske konteksten er svært viktig i arbeidet med å identifisere aktuelle skillelinjer og politiske katalysatorer. Oppgaven vil redegjøre for Storbritannias politiske system og identifisere skillelinjer i britisk politikk, videre drøfte disse opp mot det politiske systemets implikasjoner for fremvekst og opprettholdelse av sosiale strukturer i det britiske samfunn. Oppgaven vil så fremstille en historisk rekonstruksjon av integrasjonsprosessen EU, som senere vil settes i sammenheng med partienes og deres tilhengers holdning til EU spørsmålet.

Kvantitative tilnærminger bygger på teorien om en *objektiv sosial verden*, der sosiale fenomener ikke nødvendigvis kun oppstår i en kontekst, men at de er teoristyrte. I den form at det kan identifiseres klare fellestrekk ved ulike fenomen og at tendensene dermed er målbare gjennom tallmateriale og statistikk. Velgernes sosiale tilhørighet ble vurdert at best kunne belyses gjennom kvantitative tverrsnittsundersøkelser. Hensikten her var først og fremst å finne fellestrekk mellom sosial tilhørighet og standpunkt om EU under folkeavstemningen. Det er imidlertid viktig å påpeke at denne type undersøkelser kun er egnet til å gi et øyeblikksbilde av nå-situasjon og skal ikke benyttes i prosesser som foregår over en lengre tidsperiode. (Ringdal, 2013, s. 31, p. 105 og p. 147). På grunn av evnen til å gi en god beskrivelse av nå-tid er kvantitative tverrsnittsundersøkelser ofte benyttet i nettopp valgforskning, der formålet er innsamling av data som kan gi en statistisk beskrivelse av

populasjonen som har stemt det ene eller det andre. Det er da naturlig at undersøkelsen for seg fellestrekk mellom demografiske variabler som eksempelvis alder, inntekt, grad av utdanning. For å eliminere feilkilder, som for eksempel feil i hukommelse eller endret oppfatning, bør data samles inn så raskt som mulig etter folkeavstemninger. Det er i skrivende stund 3,5 år siden Brexit-avstemningen, noe som også taler for at eksisterende statistikk og analyser fra undersøkelser, som er gjennomført i løpet av siste halvdel av 2016, ville være best egnet i oppgaven. (Ringdal, 2013, s. 103-121 og 171).

OPPSUMMERING AV OPPGAVENS METODISKE VALG

Oppgaven er en komparativ systemanalyse, som har en deduktiv tilnærming til forskningsspørsmålet. Dette betyr at empiri, om integrasjonsprosessen EU, britenes forhold til EU og det politiske og sosiale landskapet i Storbritannia, benyttes til å teste teorier om de sosiale strukturenes relevans for velgeratferd og politiske tradisjoners relevans for tilnærmelser til internasjonalt samarbeid. Hensikten med oppgaven er å identifisere og belyse kausale sammenhenger til hva som mobiliserte partitilhengerne blant Labour og de Konservative til å stemme for Brexit.

EU og Storbritannias politiske landskap er makroenheter og har i henhold til normal fremgangsmåte ved caseperspektiv blitt viet en kvalitativ tilnærming ved uthenting av datagrunnlag. I dette tilfellet sekundærdata. Det teoretiske rammeverket for oppgaven underbygger de politiske rammebetingelsens som relevant for de sosiale strukturene i samfunnet. Videre hvordan sentrale motsetningsforhold danner grunnlag for skillelinjer i de politiske systemene. Kunnskap om Storbritannias politiske landskap er benyttet til å identifisere sentrale skillelinjer i det britiske samfunnet. Kunnskapen benyttes videre til å drøfte det politiske systemets implikasjoner for fremvekst og opprettholdelse av de sosiale strukturene. En historisk rekonstruksjon av EU som integrasjonsprosess benyttes for å plassere de britiske skillelinjene og holdningene inn i en historisk kontekst. Siden identitet og sosial tilhørighet tidligere er trukket frem som avgjørende for partivalg, vil oppgaven i hovedsak benytte partitilhørighet for å illustrere velgerne. Videre presenterer oppgaven demografiske kjennetegn ved velgerne til Leave. Her vil oppgaven benytte funn fra eksisterende tverrsnittsundersøkelser. Disse er utført på valgdagen eller kort tid etter. Avslutningsvis vil drøftes integrasjonsprosessen, partienes oppslutning og demografiske variabler til å belyse kausaliteter mellom integrasjonsprosessen og holdningene til integrasjonsprosessen EU.

I henhold til komparativ systemanalyse vil oppgaven avslutningsvis drøfte to analysene opp mot hverandre.

3.2 Svakheter ved analysen

Kapittelet har hittil argumentert for metodiske valg, i det neste vil kapittelet trekke frem svakheter ved den komparative analyse og de begrensninger metoden representerer for antall caser og variabler.

SVAKHETER VED DET KVALITATIVE DATASETTET OG ANALYSEN

Analyseenhetene i casestudiet er begrenset til to caser. Det politiske systemet i Storbritannia og partitilhengernes forhold til EU. De to casene er komplekse og det har ikke vært rom for en omfattende beskrivelse av de to. Bakgrunnen for dette er oppgavens omfang og at det ville gå på bekostning av analysene. Den forenklete fremstilling kan dermed oppleves som generalisering og representerer en svakhet ved oppgaven.

Analysen reflekterer dermed heller ikke mangfoldet i Storbritannia. Dette vanskeliggjør årsaksslutning ved å utelukke andre årsaksforklaringer til Brexit.

SVAKHETER VED KVANTITATIVT DATASETT OG ANALYSE

Storbritannia er et folkerikt og heterogent land, men i de statistiske analysene velgerne er kun tre demografiske variabler som er belyst. Det har vært mulig å teste hypotesene i den samlede analysen, men det begrensede antallet variabler vanskeliggjør en definitiv årsaksslutning. Av hensyn til begrenset informasjonsmengde kan derfor ikke studien utelukke andre årsaksforklaringer.

Videre tar analysen av variablene kun utgangspunkt i tall for partitilhørighet for de som stemte ved det britiske Parlamentsvalget i 2015.

KONSEKVENSER

Manglende samsvar mellom nivå i teori og data. At teori på mikronivå er testet med teori på makronivå kan øke sannsynligheten for generalisering og logiske brister i analysen. Også kalt økologiske feilslutninger. (Ringdal, 2013, s. 185-186). Det er rikelig med valgstatistikk om valgresultatet, men ikke alle tar for seg variabler på individnivå. I studien gjelder dette for variablene knyttet til utdanning og alder og antall stemmer fra hvert parti. Studien har forsøkt

å minimere risikoen for feilslutning ved å analysere den tradisjonelle partitilhørighet og politiske ideologier opp mot det kvantitative datagrunnlaget.

Oppsummert er svakheter ved den analysen at den ikke tar hensyn til mangfoldet i partiene. Av hensyn til oppgavens omfang benyttes et begrenset antall caser og variabler til å beskrive velgerne. Dette kan til en viss grad bidra til generalisering og brister i analysen. Analysen lykkes best med å illustrere motivasjonen for desintegrasjon hos partienes politiske ytterpunkter. Den lykkes derimot ikke med å favne om partitilhengerne som stemte for Brexit, men av andre ideologiske årsaker.

4. Sosial tilhørighet og euroskepsis - to forklaringer på Brexit

Hittil har oppgaven redegjort for teoretiske perspektiver knyttet til politiske system og tilnærming til internasjonale sammenslutninger. Videre har oppgaven redegjort for og drøftet valg av metodiske tilnærming og design.

I det følgende kapittelet vil oppgaven redegjøre for det politiske systemet og valgordningen i Storbritannia og drøfter systemets relevans for sentrale skillelinjer. Videre vil oppgaven kort gjengi integrasjonshistorien i EU og drøfte denne mot integrasjonens historiske oppslutning hos de politiske partiene og deres tilhengere. Kapittelet avsluttes med en komparativ analyse. Hensikten er å belyse hvorvidt Brexit kan tilskrives mistillit til integrasjonsprosessen eller politisk elitisme.

4.1 Det politiske landskapet i Storbritannia

Storbritannia er et konstitusjonelt monarki bestående av England, Wales, Skottland og Nord-Irland og er per definisjon organisert som et parlamentarisk demokrati. Dronningen er offisielt overhode for den høyeste maktinstansen, parlamentet. Den politiske makten på sin side ligger hos statsministeren og kabinettet. Som det fremgår av organiseringen som parlamentarisk demokrati er det parlamentariske maktfordelingsprinsippet sentralt for Storbritannias politiske styring. For å forhindre maktmisbruk er makten fordelt over tre instanser. Regjeringen er i besittelse av den utøvende makten. Parlamentet betegnes som den lovgivende makt og er inndelt i et to kammer. Disse er Underhuset – *House of Commons* og Overhuset – *House of Lords*. Selv om begge er under parlamentet er maktbalansen mellom de to kamrene svært ulik. (Mustad, 2008, s. 46-52).

Underhuset er det folkevalgte organet og består av omkring 650 representanter. Underhuset er primært regjeringens med- og motspiller. Representantene vurderer forslag fra regjeringen, før de kommer opp til offentlig debatt. Det foregår i størst grad gjennom debatt i åpne forhandlinger. Kammeret spiller en sentral rolle i å opplyse offentligheten om politikken som utøves og deres primære oppgave er å kontrollere regjeringen og forhindre at det utøves maktmisbruk. For at Regjeringen skal få gjennomslag for sin politikk er det derfor helt avgjørende at de evner å mobilisere flertall i Underhuset. Representantene stemmes frem i valgkretsene for en periode fem år av gangen, med mindre statsministeren vedtar at nyvalg

skal skje tidligere. Antall representanter er avhengig av antallet valgkretser, som er geografisk avgrensede områder som er inndelt på grunnlag av antall innbyggere. Grensene og antallet kretser kan derfor endre seg ofte fra et valg til et annet, men i skrivende stund er det 650 valgkretser i Storbritannia. Ved parlamentsvalget stemmer hver valgkrets stemmes det frem én representant. Partiet med simpelt flertall vinner setet i Underhuset og valgkretsen. (Mustad, 2008, s. 46-52)

Overhuset er ikke folkevalgt. Representantene har tradisjonelt fått tildelt plasser gjennom arv og tradisjoner, eller de har blitt nominert av en sittende regjering. Institusjonen hadde tidligere stor makt og helt frem til 2009 var Overhuset i besittelse av den dømmende makt. (Heidar et al., 2013, s. 132-133) Etter 1999 har imidlertid kammeret vært gjennom omfattende reformer og store deler av kammeret ble kastet ut. Blant annet ble ordningen om seter som gikk i arv forkastet. I dag består kammeret av ca. 760 representanter. Reformene har bidratt til en mer balansert partitilhørighet. I 2009 ble makten til kammeret innskrenket ytterligere og den dømmende makt overført til en nyopprettet rettsinstans. Representantene i Overhuset har i dag mulighet til å utsette lovforslag i ett år. De kan også utsette finansielle saker inntil én måned. De har også mulighet til å gjøre endringer i saker med mindre viktig politisk karakter. (Heidar et al., 2013, s. 133; Mustad, 2008, s. 37-55).

Selv om det er flere partier i det britiske partisystemet, er det kun to partier som utpeker seg som ubestridte alternativer til regjeringsmakten. Disse er sosialdemokratiske Labour og de Konservative. Dette gjenspeiler Storbritannia som et topartisystem og, til sammenlikning med andre topartisystem er den ideologiske avstanden mellom de to partiene er stor. (Mustad, 2008, s. 95-96). Den ideologiske avstanden illustreres i det følgende gjennom en forenklet fremstilling av de to partiene.

Sosialdemokratiske Labour ble grunnlagt i år 1900, som en løs sammenslutninger av fagforeninger og politiske organisasjoner på venstresiden. Partiet representerer landets arbeiderbevegelse, de er statsvennlige og satser sterkt på velferdsstaten. Partiet har tradisjonelt stått sterkt i industribyene i Nord-England, Midlands, Yorkshire, Skottland og sentrumsbydelene i London. De Konservative på høyresiden har røtter helt tilbake til Tory Party i 1678, men det moderne partiet vi kjenner i dag ble stiftet i 1830. Partiets medlemmer kalles fortsatt for Tories. Historisk har dette vært et parti for og med stor støtte fra aristokratiet. Partiet står spesielt sterkt i Sør England og i noen av Londons forsteder. Partiets politikk er populært kalt Toryisme. Politikken har tradisjonelt vært kjennetegnet av en paternalistisk

tilnærming til politikk og ideologien om Storbritannia som én nasjon. (Brøndbo, 2016, s. 7; Hurum, 2010; Mustad, 2008, s. 77-93).

Det er to andre partier som de de siste årene ser ut til å utfordre dominansen til Labour og de Konservative. Dette er Liberaldemokratene (LibDem) og United Kingdom Independence Party (UKIP). Begge partiene gjør det svært godt i lokal- og regionalvalg, men dagens valgordning gjør at er umulig for partiene å få nok mandater til at de kan vinne kampen om regjeringsmakt alene. (Mustad, 2008, s. 73-93). LibDem er et forholdsvis nytt parti og ble dannet så sent som i 1988. Det er et sosialliberalt parti og til tross for sin plass i sentrum heller partiet klart mot venstresiden av britisk politikken. I 2010 dannet også partiet koalisjonsregjering med De Konservative. Partiet var frem til parlamentsvalget i 2015 det tredje største partiet i Storbritannia. På grunn av sin posisjon som sentrum-venstre parti har de konkurrert med Labour om stemmene i regional- og lokalvalg. Partiet gjør det svært godt i Wales, sør vest i England og i universitetsbyene. (Hurum, 2010).

UKIP er et høyrepopulistisk parti. Kampsakene til partiet er britisk utmeldelse av EU og mindre innvandring. Ved parlamentsvalget i 2015 fikk partiet enorm oppslutning og overtok tredjeplassen fra Libdem som Storbritannias tredje største parti. (Brøndbo, 2016, s. 7-8; Ucarer, 2016, s. 290).

De to regjeringspartiene i Storbritannia gjenspeiler at den økonomiske skillelinjen sentral i britisk politikk og tradisjonelt er den fremtredende i forholdet mellom arbeiderklassen og eliten. I det følgende vil det politiske systemets systemet og valgordningen analyseres. Hensikten er å forstå om systemet, utover den ideologiske avstanden, har hatt relevans for opprettholdelse og forsterking av den økonomiske skillelinjen.

År	Parti	Statsminister (periode)
1951-1964	De Konservative	Winston Churchill (1951-1957)
		Harold Macmillian (1957-1963)
		Alec Douglas Home (1963-1964)
1964	Labour	Harold Wilson
1970	De Konservative	Edward Heath
1974-1979	Labour	Harold Wilson (1974-1976)
		James Callaghan (1976-1979)
1979-1997	De konservative	Margareth Thatcher (1979-1990)
		Tony Major (1990-1997)
1997-2010	Labour	Tony Blair (1997-2007)
		Gordon Brown (2007-2010)
2010-2016	De Konservative	David Cameron (2010-2016)

Tabell 1 Regjeringsmakt i Storbritannia 1951-2016 (Heidar et al., 2013, s. 140)

4.1.1 Det politiske systemets implikasjoner for sosiale strukturer i Storbritannia

Opgavens teoretiske perspektiver vektlegger at summen av sosiale strukturer, skillelinjer og partisammensetningen i de politiske systemene har relevans for systemenes demokratiske legitimitet og for aksept av styring. I rammeverket benyttes Rokkan og Lipset (1967) sin skillelinjemodell til å forklare sosiale og politiske motsetningers relevans for velgeratferd og fremveksten av nye partier. Skillelinjer defineres som motsetningsforhold i befolkningens holdning til sentrale samfunnsspørsmål. Rammeverket skiller imidlertid mellom strukturelle og ideologiske skillelinjer, hvorpå de strukturelle har sitt utspring i stabile og godt etablerte sosiale strukturforhold. Ideologiske skillelinjer derimot er mindre stabile og kan i større grad

endre seg over tid. Striden knyttes gjerne til konflikt om ideologiske holdninger til aktuelle temaer i samfunnet. (Aardal, 1994, s. 225-232; Austvik, 2018, s. 376-379).

I analysen av Storbritannias politiske landskap fremtrer den økonomiske skillelinjen som helt sentral. Det er en strukturell skillelinje som omhandler motsetningen mellom arbeiderklassen og eliten. Det kommer frem at den økonomiske konflikten mellom de sosiale klassene har vært en sentral del av britisk politikk siden industrialiseringen på 1800-tallet. Dette gjenspeiles også av den ideologiske avstanden mellom de to partiene Labour og de Konservative. Opprettholdelsen av den økonomiske konflikten ser i stor grad ut til å være koblet til det politiske systemet og den konservative regjeringsdominansen på 1900-tallet. Jf. tabell 1. Analysen vil trekke frem forhold ved det politiske systemet og regjeringsdominansen som anses som relevante for opprettholdelsen av den økonomiske skillelinjen i Storbritannia. Ordningen om flertallsvalg i topartisystemet og hvilke konsekvenser dette har hatt for sammensetningen i Parlamentets to kamre og maktstrukturen.

Underhuset sin oppgave er å vokte regjeringen og forhindre maktmisbruk, men med dagens valgordning er det usikkert hvordan dette fungerer i praksis. På grunn av simpelt flertallsvalg ved parlamentsvalget vil opposisjonen i Underhuset alltid være i mindretall. Regjeringspartiet har flertallet og i hovedsak får de konsensus for sin politikk. I Storbritannia forsvares ordningen med at den bidrar til sterke regjeringer og den forhindrer at populistpartier får flertall. Likevel er ordningen under kritikk og at det kritiseres at seteordningen i Underhuset bidrar til at mange stemmer nærmest, satt på spissen, kan regnes som bortkastet. Årsaken er at kun partiet med simpelt flertall vinner frem i valgkretsen, og vinneren får alt (Mustad, 2008, s. 108-119). Siden partiet ikke får sete i Underhuset, har det i praksis ingen verdi å bli nummer to. Hvis en ser dette på landsbasis er det paradoksalt at hver valgkrets ses på som en «øy». Av Pedersen, i Pedersen, M. i Østerud (2007, s. 202-203) er det beskrevet at oppslutning om partier er beskrivende for hvilke skillelinjer som utpeker seg som aktuelle i samfunnet. Rent demokratisk kan valgordningen argumenteres for som utfordrende og at den kan være et bidrag til at et mindretall i befolkningen fører en politisk agenda i utakt med befolkningen.

Ved det britiske parlamentsvalget i 2014 fikk UKIP tredje størst oppslutning i landet. Likevel fikk de kun ett sete i Underhuset. (Brøndbo, 2016, s. 8). I og med at UKIP er regnet som et svært innvandringsfiendtlig og høyrepopulistisk parti, vil kanskje noen argumentere for at det er dette som er styrken ved valgordningen. Det er nettopp disse partiene ordningen ønsker å utelukke. På den andre siden kan det også argumenteres for at nyere ideologiske skillelinjer i

samfunnet ikke blir identifisert. Videre at valgoppslutningen til UKIP er opprør mot en økende utakt mellom folket og den styrende eliten.

Gulbransen (2017) beskrev eliten som individer eller grupper med høy formell posisjon i samfunnet. Posisjonen deres er tilegnet som følge av kvalifikasjoner og/eller den som følge av arv. Oppgavens teoretiske rammeverk vektlegger elitens maktutøvelse som sentral i å klassifisere styringsform. I det videre vektlegger Amdam og Veggeland (2011, s. 193-198) at, partiene i maktposisjon, skal fungere som bindeledd mellom styringssystemet og folket. Videre at mangfoldet er viktig for at den politiske agendaen skal evne og gjenspeile befolkningen. I det teoretiske perspektivet vektlegges det videre at det en parlamentariske styringskjede, er den dømmende makt sin rolle er å forhindre maktmisbruk.

Den dømmende makt lå frem til 2009 hos Overhuset. Dersom en ser på tabell 1, er det tydelig at de Konservative har hatt regjeringsdominans på 1900-tallet. Nominasjonsordningen skapte derfor en uforholdsmessig fordeling av partitilhørigheten. Kammeret vokste seg til en institusjon av- og for landets elite. Spesielt problematisk var det også at det ikke ble stilt krav eller forbehold om politisk interesse eller juridisk kompetanse hos medlemmene. I praksis kunne sitte der i kraft av seg selv og egne interesser (Mustad, 2008, s. 42-45). Institusjonen utviklet utvilsomt sterke oligarkiske trekk, noe Michels (1911) med Oligarkiets jernlov argumenterte for som uunngåelig i større organisasjoner. Oligarkiets jernlov argumenterer for at ingen større organisasjoner, om det er politiske partier eller institusjoner, i praksis kan fungere som demokratier. Selv om systemet er tuftet på demokratiske prinsipper, er det uunngåelig at et fåmannsvelde utvikles. Årsaken til dette er at beslutningsmakten alltid ligger hos én eller få utpekte personer. Denne makteliten har mulighet til å påvirke maktstruktur og intern informasjonsflyt. Dette igjen bidrar uunngåelig til å forme organisasjonens holdninger om hva som er riktige og legitime beslutninger. (Michels, i Austvik, 2018, s. 269).

Dette bygger opp under utfordringen som det manglende mangfoldet viste seg å få. Der det konservative partiet opplevde konsensus om sine lovforslag, opplevde Labour at deres ble trenert og forkastet. Mangfoldet i kammeret har dog blitt noe mer balansert etter at Labour tvang frem omfattende reformer av i Overhuset 1999, og etter at kammeret mistet sin posisjon som dømmende makt i 2009. (Mustad, 2008, s. 37).

Likevel viser det seg fremdeles at den politiske ledelsen har utfordringer knyttet til et representativt mangfold. Dette påpekes av tidligere leder for den offentlige kommisjonen for

Sosial mobilitet og barnefattigdom i Storbritannia, Alan Milburn. I 2014 gjennomførte den offentlige kommisjonen en større undersøkelse av klasses tilhørigheten til den politiske ledelsen. Resultatene avslørte at den sosiale mobiliteten i landet er svært lav og at elitisme nærmest kan betraktes som en bevisst samfunnsmanipulering hvor kun visse individer kom inn i maktposisjonene. I ledende samfunnsposisjoner ble systematisk kandidater med bakgrunn fra private eliteskoler valgt, fremfor kandidater fra offentlig skole. Dette var vist seg som uavhengig av akademiske resultater. Undersøkelsen viste at majoriteten av landets politiske ledelse har bakgrunn fra de private skolene. Dette innebærer flertallet av statsrådene og statsministrene, 71 prosent av landets dommere, 62 prosent av de høyere offiserene i militæret, 53 prosent av senior diplomatene og 43 prosent av avisspaltistene. For å sette dette i perspektiv, er det nevneverdig at kun 7 % av befolkningen har bakgrunn fra privatskoler. Milburn et al. (2014) som nå har gått av som formann for kommisjonen, beskrev situasjonen som uholdbar og pekte på at sammensetningen rent demokratisk er svært problematisk. (Milburn et al., 2014, s. 23 og 199-212).

Innledningsvis benyttet oppgaven Gulbransen (2017) sin definisjon av politisk elitisme. To definisjonene for politisk elitisme var manglende samsvar mellom folkets interesser og den politiske agendaen og tvilen om befolkningens politiske interesse eller kompetanse. Analysen indikerer at manglende mangfold i de politiske institusjonene har bidratt til en politikk som i stor grad har vært i favør for de Konservative og deres tilhengere. Det antas at derfor at politisk elitisme har bidratt i å opprettholde og forsterke den økonomiske skillelinjen mellom arbeiderklassen og eliten.

En annen skillelinje av ideologisk art er konflikten om EU. I etterkrigstiden har EU spørsmålet skapt sterke motsetninger i den politiske innenriksdebatten. Siden første søknad om medlemskap, på 60-tallet, har uenigheten preget samtlige regjeringstider og vært splittende, både partipolitisk og for det britiske folk. (Mustad, 2008, s. 23 og 27) Standpunkt til medlemskapet har vist seg som utslagsgivende for valgoppslutningen til partiene siden 90-tallet. (Heidar et al., 2013, s. 136).

I det følgende vil kapittelet ta for seg integrasjonsprosessen EU. Hensikten er å forstå om den det er utvikling i integrasjonsprosessen som har bidratt til oppslutning om Brexit. Videre om integrasjonsprosessen har hatt konsekvenser for den økonomiske skillelinjen i Storbritannia. Senere vil kapittelet analysere om integrasjonsprosessen utvikling har hatt relevans for holdningen til EU, blant tilhengerne til Labour og de Konservative.

4.2 Den europeiske integrasjonsprosessen

Oppgavens teoretiske perspektiv om EU begrunner europeiseringen, sammen med teknologi og øvrig globalisering, som avgjørende for økonomisk vekst og fred i etterkrigstidens Europa. Dette samsvarer med unionens opprinnelige tilnærming til internasjonalt samarbeid, som var funksjonalisme. En tilnærming som var tuftet på stordriftsfordeler og prinsippet om at overnasjonal markedsregulering dempet konflikter. (Austvik, 2018, s. 25). For at en skal kunne forstå dagens EU og kunne gjøre seg opp en mening om hvorfor britene valgte å melde seg ut av unionen er det viktig å ha kunnskap og forståelse om bakteppet og utviklingen av EU. I det følgende vil oppgaven kort redegjøre for integrasjonsprosessens historie. (Austvik et al., 2002, s. 325)

Det som i dag er kjent som den Europeiske Union (EU) ble opprettet etter at den franske utenriksministeren, Robert Schuman, i 1950 la frem en erklæring for å sikre fremtidig fred i Europa. Forslaget var opprettelse av det Europeiske Kull- og Stålfelleskapet (EKSF), der myndighet over kull, jern og stålproduksjon skulle fjernes fra den enkelte nasjonalstat, til fordel for overnasjonal kontroll. Årsaken var at kull, stål og jern var sentrale ressurser for både Frankrike og Tyskland, samtidig som det var sentrale råvarer i våpenproduksjon. Bakteppet for forslaget var et anspent forhold mellom Tyskland og Frankrike, og økonomisk uro i et Europa som de siste 60 årene hadde vært preget av flere kriger. Hensikten med avtalen var å skape grobunn for økonomisk vekst, ved utnytte av stordriftsfordeler og spesialisering i større markeder. Samlet skulle det bidra til økt konkurranse og forbedring av konkurranseevnen. Fredsargumentet var helt sentralt, da flere kriger hadde vært økonomisk motiveret. Tanken var at et felles avhengighetsforhold skulle bidra til at krig ikke bare var utenkelig, men også materielt sett umulig. Uroligheter ville få økonomiske konsekvenser for de involverte skulle og dermed bidra til et gjensidig ønske om at partene skulle lykkes. Schuman-erklæringen resulterte i Paris-traktaten som ble signert 18. april 1951 av seks land. Vest Tyskland, Frankrike, Italia, Belgia, Nederland og Luxembourg. Landene ble raskt referert til som «de seks» og dannet en vesteuropeisk union. (Phinnemore, 2016, s. 15). I juli 1952 trådte EKSF offisielt i kraft.

Unionen utvikler seg videre og den 25 mars 1957, blir Roma-traktaten signert. Roma-traktaten representerte en ny epoke for den vesteuropeiske integrasjonen og tok sikte på et enda dypere økonomisk samarbeid mellom landene. Claes og Førland (2015, s. 85) skriver at «kampen for fri konkurranse og proteksjonisme og konkurransevridning gjennomsyret Romatraktaten» og

dannet grunnlaget for det Europeiske Økonomiske felleskap (EØF) og det vi i dag kjenner som de fire friheter. De seks forpliktet seg med de fire friheter til; fri flyt av matvarer, tjenester, personer og kapital over landegrensene. Måten dette ble realisert på var gjennom tiltak som bygget på negativ integrasjon og nedbygging av tollmurer var spesielt sentralt. Samtidig skulle positiv integrasjon forene politikk knyttet til økonomi, landbruk, transport og fiskeri og føre en felles handelspolitikk mot omverdenen. Sentralt i avtalen var fastsettelsen av en felles landbrukspolitikk (CAP). (Claes & Førland, 2015, s. 85).

Innføringen av EØF skapte reaksjoner i resten av Vest-Europa og kun 2 år senere blir det Europeiske Frihandelsforbund (EFTA) opprettet mellom de «ytre 7»: Dette er Storbritannia, Sverige, Norge, Danmark, Østerrike, Sveits og Portugal. Vest-Europa i 1960 deles inn i to handelsblokker, de seks i EØF på den ene siden og de ytre syv i EFTA på den andre siden. (Claes & Førland, 2015, s. 16; Phinnemore, 2016, s. 13-16).

1970 og 1980 tallet refereres til som eurosclerosen. I denne perioden går samarbeidet inn i en periode med mye politisk og økonomisk uro. Det indre markedet er fremdeles ikke realisert etter intensjonen i Roma-traktaten, men integrasjonsprosessen ser ut til å ha stagnert. Samtidig preges samarbeidet av høy arbeidsledighet og lav økonomisk veksten. Perioden varer i nesten to tiår. (Claes & Førland, 2015, s. 101-106). Selv om ikke selve integrasjonssamarbeidet perioden ble fordypet nærmere i løpet av disse to tiårene, fortsetter likevel felleskapet med sin geografiske utvidelse. I 1973 blir Storbritannia, sammen med Danmark og Irland del av EUs første offisielle utvidelse. Hellas slutter seg til EF i 1981. (Phinnemore, 2016, s. 13-16).

I 1985 blir den franske finansministeren Jacques Delors utnevnt som ny president for Europakommisjonen. Felleskapet går endelig inn i en ny dynamisk fase og arbeidet med å realisere det indre markedet gjenopptas. Enhetsakten legges frem i 1986, hvitboken inneholdt 300 tiltak som skulle iverksettes for å realisere det indre markedet etter sin opprinnelige intensjon. (Austvik, 2018, s. 104). I 1986 er det igjen klart for utvidelse og både Portugal og Spania innlemmes offisielt. (Phinnemore, 2016, s. 11-20)

Så kommer 1990-tallet med hendelser som skal vise seg som definerende for felleskapets videre retning. Tiåret representerer et paradigmeskift der politisk integrasjon for alvor gjør sin inntreden i det europeiske samarbeidet. I 1991 fremforhandles Maastricht – traktaten. Traktaten har en målsetting om at det indre markedet omsider skal realiseres i sin helhet, slik det var tenkt i 1956. Et av stegene er de fire friheter. Landene i EU som ønsker tilgang på det

indre markedet må åpne grensene for fri flyt av varer, tjenester, kapital og personer. I tillegg opprettes en økonomisk monetær union (ØMU) i EF. Tanken er at en felles valuta skal bidra til forutsigbarhet, ved å eliminere usikkerhet knyttet til valutakurser. Videre skal det føre til økt konkurranseevne og effektivitetsgevinster i medlemslandene. Den felles valutaen Euro blir realisert i 1999 og landene som forkaster egen valuta blir del av eurosonen. I 1994 trer EØS avtalen i kraft. Felleskapet endrer navn, fra det Europeiske Felleskap, til den Europeiske Union i 1995. Det samme året trer Østerrike, Finland og Sverige inn i unionen. (Austvik et al., 2002, s. 334-338).

Det skjer imidlertid to store historiske hendelser som skal få betydning for felleskapets fremtid og som skal endre hele den politiske situasjonen i Europa. Berlinermuren faller i 1989 og kort tid senere følger Sovjetunionens fall. Etter dette skifter integrasjonsprosessene fokus til utvidelse mot Øst-Europa. En utvidelse mot øst ville bære med seg et sterkt signal om at Europa, etter flere tiår med krig, igjen var samlet og EU forberedte seg på storinnrykk. For at søkerne skulle få innpass i EU måtte de gjøre interne endringene som var nødvendig for å tilfredsstillere Københavnkriteriene som ble utarbeidet i 1993. De viktigste kravene innebar demokratisk styresett, at menneskerettighetene ble respektert og at landene hadde en fungerende markedsøkonomi. Videre måtte de forplikte seg til å overholde målene til den politiske, økonomiske og monetære unionen.

Frem til 1997 hadde EU fokusert på negativ integrasjon for å realisere det indre markedet. Men med Amsterdam-traktaten skifter fokuset for alvor over til positiv integrasjon. Det vedtas at samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk skal styrkes og utvides. Dette skal skje gjennom avtalen om Schengenområdet. Helt konkret ble politiske beslutninger, knyttet til visum, asyl og innvandringspolitikk, samordnet. Schengen blir innlemmet som en del av hele EU og EØS-samarbeidet og trer i kraft i 1999, dette er samme året som eurosonen trer i kraft. (Austvik, 2018, s. 115-118; Phinnemore, 2016, s. 7)

På 2000 tallet kommer storinnrykket. I 2004 er det hele ti land som tilfredsstiller kriteriene og får innpass i EU. Disse var Polen, Tsjekkia, Ungarn, Kypros, Estland, Litauen, Latvia, Malta, Slovakia og Slovenia. I 2007 ble Bulgaria og Romania tatt opp som medlemmer, og til sist følger Kroatia etter i 2013. (Phinnemore, 2016).

På forholdsvis kort tid hadde EU vokst, fra 15 vest-europeiske land som alle var forholdsvis homogene, både økonomisk, geografisk, og kulturelt, til 28 medlemsland som er svært ulike.

Utfordringene ved disharmonien mellom landenes økonomi og pengepolitikk i eurosone skulle snart, med hjelp av en global finanskrise, vise seg og eurokrisen var et faktum i 2009. Selv om økonomien har stabilisert seg en god del sliter fremdeles EU med ettervirkningene av krisen og flere land har fremdeles med høy statsgjeld og høy arbeidsledighet. (Borragan & Juncos, 2016, s. 228-231)

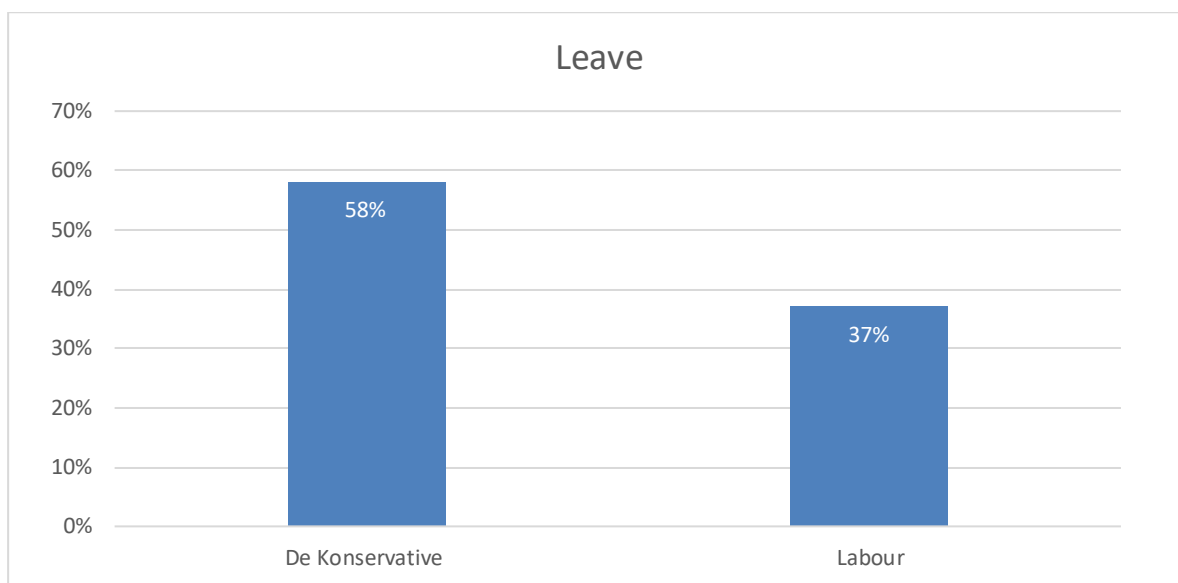
Kort oppsummert har tilnærmingen til og rammen for samarbeidet i EU endret seg. Spesielt siden 1990-tallet har tilnærmingen om overnasjonal styring av markedene endret seg. Markedene ble slått sammen og med de fire frihetene blir unionens markedsøkonomi liberalisert. Kort tid senere følger Amsterdamtraktaten. Denne hadde til hensikt å tilrettelegge for en østeuropeisk utvidelse. Schengen-avtalen trer i kraft i 1999. Traktaten endret EUs politiske rammer og samarbeidet utviklet sterke føderale trekk. (Austvik, 2018, s. 115-118; Phinnemore, 2016, s. 7).

23. juni 2016 stemte britene seg ut av EU og valgresultatet overrasket mange. Sett i lys av det siste tiårets kriser vil nok mange argumentere for at Storbritannia hadde et gullkantet medlemskap. De står utenfor den monetære unionen i eurosone og samarbeidet om Schengen og at de dermed i store trekk unngikk den føderale utviklingen. Alt har ligget til rette for at akkurat de skulle unngått å ha blitt rammet av det siste tiårets kriser, eurokrisen og flyktningkrisen. (Storeng, 2017). Likevel må Brexit anses som et tydelig signal om euroskepsis blant den britiske befolkningen. I de teoretiske perspektivene belyser Austvik (2018, s. 29) at tilnærminger til integrasjonssamarbeidet er avgjørende for handlingsrom og muligheter i samarbeidet. For å forstå bakenforliggende årsaker for Brexit, vil oppgaven i det følgende se på og analysere partienes holdning til integrasjonsprosessen.

4.2.1 Katalysatorer for euroskepsis blant partitilhengerne

Som det første industrielle landet opplevde britene sterk økonomisk vekst fra 1800-tallet og de bygget seg opp som verdens største imperium. Dette snudde imidlertid, og på 1960-1970-tallet var Storbritannia i økonomisk krise. De slet med å bygge seg opp igjen etter andre verdenskrig, arbeidsledigheten steg og misnøyen mot immigrasjon fra kolonilandene økte. På samme tid ble koloniene i Samveldet avviklet på 1960-tallet, under Labour sin regjering. Jf. tabell 1. Etter krigen hadde Labour regjeringene satset sterkt på oppbygning av velferdsstaten, men høyresiden mente at partiet hadde drevet landet var inn i krise, på grunn av for mye fagforeningsmakt, velferdsstat og statlig innblanding i de nasjonale markedene. (Heidar et al.,

2013, s. 131-132). Av hensyn til den økonomiske situasjonen søker Storbritannia om medlemskap i samarbeidet, de blir avvist både i 1963 og 1967. I 1973 får de omsider innvilget medlemskapet. (Phinnemore, 2016, s. 15). Nasjonalt skaper medlemskapet stor uro og to år senere vedtas det at det skal avholdes en folkeavstemning om medlemskapet i EU. Den gang var stemte to tredeler for å forbli i unionen. Likevel har forholdet til EU fortsatt å dominere innenriks og utenrikspolitikken i Storbritannia. (Heidar et al., 2013, s. 131-139)

Graf 1 Partitilhengernes oppslutning om Leave (Ashcroft, 2016, p. 201)

Under valgkampen var det to kampanjer som kjempet for at Storbritannia skulle melde seg ut av EU. Disse var Vote Leave og Leave.EU. Leave.EU kampanjen ble drevet av UKIP. Kampanjen bar preg av sterk antiglobaliseringsretorikk. Kampanjens hovedargument for utmelding var et udemokratisk EU og at europeiseringen og globalismen hadde skyld i britisk arbeidsledighet og økt press på velferdstjenester. Ved å stemme på Leave.EU ville Storbritannia gjenvinne kontroll over eget lovverk, egne grenser og immigrasjon. (Leave.EU, 2016) og (Langberg, 2016) Vote Leave kampanjen ble frontet av politikerens Boris Johnson fra de Konservative. Daværende medlem av Underhuset, i skrivende stund Statsminister i Storbritannia. Kampanjens hovedargumentet var at Storbritannia kun hadde mulighet til å gjenvinne kontroll og ta tilbake rollen som stormakt ved utmeldelse av EU. Ved å melde seg ut ville de fri seg fra overnasjonal styring og gjenvinne kontrollen over egne lovverk og handelsavtaler. (Leave, 2016) Vote Leave er, i motsetning til Leave.EU, fremdeles sterkt for frihandel og globalisering, men ønsker at avtalene skal utarbeides på Storbritannia premisser. (Langberg, 2016; Leave, 2016).

I tidligere Brexitstudier er variablene geografisk tilhørighet, høy alder og lavt utdanningsnivå trukket frem som relevant for holdningen til EU. Kapittelet vil i det følgende ta for seg partienes og deres tilhengers standpunkt om EU.

LABOUR

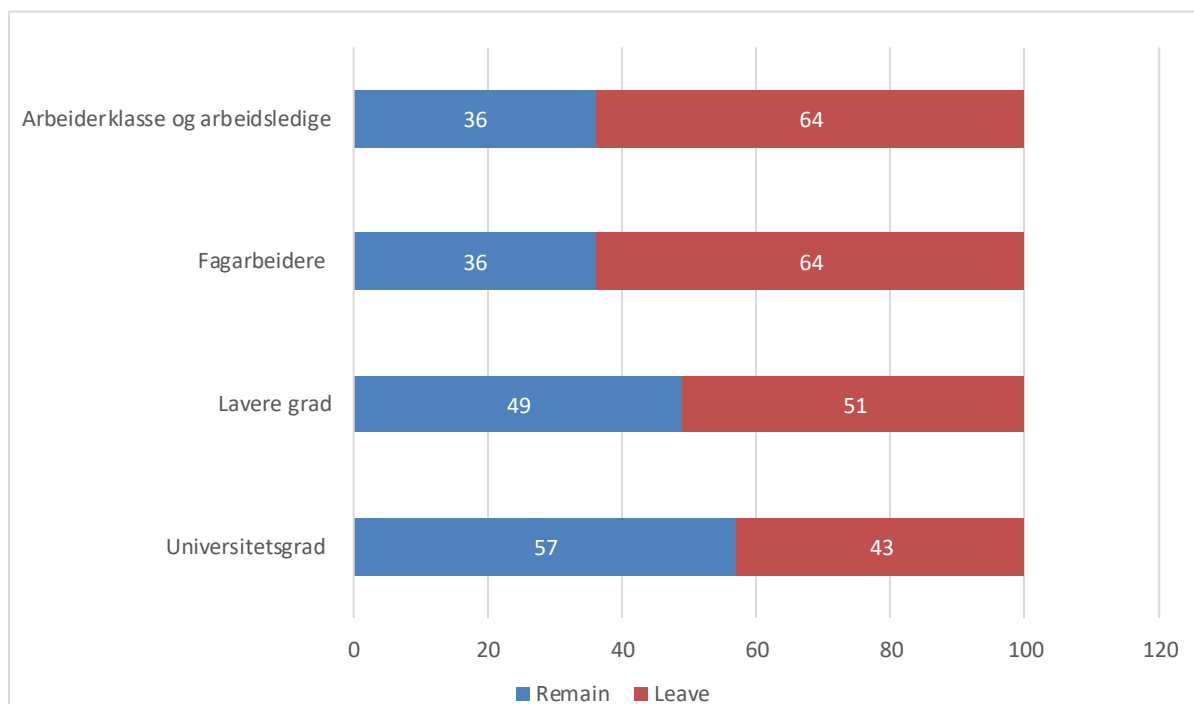
Blant partiene var Labour utad en samlet front for Remain kampanjen. De argumenterte for at britene ikke nødvendigvis sto bedre på egenhånd og at et bedre EU ikke var uoppnåelig men at det skulle gjøres gjennom reformarbeid fra innsiden. (Brøndbo, 2016, s. 116-119).

Det skal likevel legges til at Labour i begynnelsen ikke ønsket seg inn i samarbeidet. På 1960 og 1970-tallet sto velferdsstaten og arbeidstakerorganisasjonene sterkt i Storbritannia. Labours politiker, Tony Benn, ledet derfor EU-opposisjonen mot folkeavstemningen i 1975. Den gang var Labour sin tilnærming at beslutningstaking og overnasjonal styring fra Brussel ville ødelegge for den britiske parlamentarismen og at en europeisering ville medføre en risiko for velferdsstaten og at arbeidsplasser kunne gå tapt. (Brøndbo, 2016, s. 117; Wheeler, 2016).

Vendepunktet for EU-opposisjon kom på slutten av 1980-tallet, under den konservative statsministeren, Margareth Thatcher, sin regjeringstid. Thatcher sin tilnærming til offentlig forvaltning i hennes regjeringsperiode, fra 1979-1990, blir omtalt som thatcherismen. Tilnærmingen gikk i korte trekk ut på å redusere statens innflytelse, ved å liberalisere offentlige tjenester. Gjennom en omfattende privatiseringsprosess jobbet hun for å frigjøre statlig kapital. I perioden forsvant i tillegg en rekke fagbevegelser, da det ble innført lover som begrenset arbeidstakerorganisasjonenes streike- og organisasjonspraksis. (Heidar et al., 2013, s. 141) og (Mustad, 2008, s. 161-163). Den venstre opposisjonen mot EU snudde derfor i 1988. Det var da den sosialdemokratiske, og forholdsvis nyutnevnte presidenten i EU-kommisjonen, Jaques Delors, lovet at EU skulle kjempe for sosiale rettigheter, kollektive forhandlinger og fagorganisering på tvers av medlemslandene. Situasjonen snudde opp ned på høyre og venstresidens forhold til EU og partiets opposisjon var i en kort periode helt borte. Frem til 1990-tallet. (Brøndbo, 2016, s. 117; Tjelle & Ansari, 2016).

På 1990-tallet begynner den venstre opposisjonen derimot å tre frem igjen blant partitilhengerne. Dette skjer på samme tid som Maastricht traktaten fremforhandles og markedsliberalismen treffer landet, fra overnasjonalt nivå. Oppslutningen om EU faller ytterligere utover 2000-tallet. At oppslutningen falt ytterligere hos Labour sine tilhengere settes i sammenheng med den østeuropeiske utvidelsen av EU. Utvidelsen viser seg å få

konsekvenser for arbeiderklassen. Konsekvensene knyttes spesielt til to prinsipper ved det indre markedets fire friheter. Disse er prinsippet om fri flyt av personer og tjenester. Dette innebar at arbeidstakere fritt kunne flytte til og arbeide i landene som er tilknyttet EUs indre marked. Utvidelsen bidro til at arbeidere innen yrker med lave utdannings- og kvalifikasjonskrav, opplevde sterk konkurranse fra arbeidsmigranter. Arbeidsmigrantene kom i hovedsak fra østeuropeiske lavkostland og bidro til et stort press på arbeidsmarkedet. Samtidig ble de britiske arbeidstakeres økonomiske interesser kompromittert, da presset bidro til at arbeidsgiverne kunne presse ned lønningene. (Park & Kim, 2018, s. 640-648). En annen konsekvens er at liberaliseringen av arbeidsmarkedet har bidratt til at deler av industriproduksjonen, i spesielt England, har blitt flyttet til lavkostlandene. Dette har bidratt til nedgang av produksjonen og at britiske arbeidstakere har blitt presset ut av arbeidsmarkedet. (Eriksen, i Mikkelsen, Nilsen, Engan, & Henden, 2016).

Graf 2 Betydningen av utdanningsnivå i % (Ashcroft, 2016, p. 9)

Graf 2 underbygger at høyt utdannede personer har høyere oppslutning om EU (Ashcroft, 2016, s. 9).

DE KONSERVATIVE

På den andre siden av britisk politikk er de Konservative. Som graf 1 underbygger er euroskepsisen i Storbritannia i størst grad assosiert med de Konservative. Samtidig illustrerer grafen at det er stor uenighet om EU medlemskapet i partiet. (Ashcroft, 2016, s. 201) For å forstå bakgrunnen for den interne striden er det avgjørende å få et innblikk i partiets historie og endringen i den partipolitiske retningen til partiet på 70-tallet sentralt.

Partiet er det mestvinnende politiske partiet på hele 1900-tallet i den vestlige verden. Med røtter helt tilbake til Torypartiet på 1600-tallet dannet de sin første regjering under industrialiseringen, i 1834. De var med på å bygge opp Storbritannia til verdens største imperium. Partiets politikk er populært kalt Toryisme og kjennetegnes i stor grad av en paternalistisk tilnærming til politikk. Partipolitikken vektlegger videreføring av politiske tradisjoner og ideologien om Storbritannia som én nasjon. Med dette menes at samfunnet skal bygges på tidligere generasjoners erfaringer og at deres lærdom skal være roten i samfunnets institusjoner. (Heidar et al., 2013, s. 134; Mustad, 2008, s. 77-84).

Den tradisjonelle toryismens ideologi ble imidlertid utfordret på midten av 1970-tallet. Storhetstiden var over og majoriteten av koloniene under Samveldet hadde blitt avviklet. Samtidig var Storbritannia i økonomisk krise og det konservative partiet tapte mot Labour to valg på rad. Jf. tabell 1. Kritikerne hevdet at partiets manglende evne til å fornye seg bidro til at regjeringen ikke hadde var tilpasningsdyktige for den moderne tidsalderen. Et veiskille oppsto derfor i partipolitikken. Dette veiskillet ses i sammenheng med EU. Årsaken til veiskillet kan antas å ha sammenheng med EU sin tilnærming til handelspolitikk og plassering av styringsmakt. Striden sto mellom de tradisjonelle konservative på den ene siden, og de moderne konservative på den andre. Tradisjonelistene har hele tiden vært i opposisjon mot EU og har argumentert for at medlemskapet truer Parlamentets stilling som lovgivende organ og et suverent Storbritannia skulle opprettholdes. Modernistene på sin side var positive til EU og argumenterte for at medlemskapet ville bidra til å sikre og gjenopprette britisk økonomi. Konflikten om EU har i ettertid fortsatt å skape stor splid i partiet. Med unntak av tradisjonalistiske Margareth Thatcher har partiet, som tidligere har vært kjent for lange og stabile lederskap, i ettertid opplevd forholdsvis hyppige skifter i partiledelsen, som følge av de interne holdningene til EU. (Heidar et al., 2013, s. 134-139; Mustad, 2008, s. 77-84; Tjelle & Ansari, 2016)

Det antas at variabelen om høy alder har korrelasjon med politisk konservatisme. Årsaken er at disse tilhengerne, i motsetning til yngre, har opplevd Storbritannia som en stormakt utenfor EU. I grafen underbygges også dette gjennom en markant skille i oppslutningen om EU blant de som er født før og etter 1973.

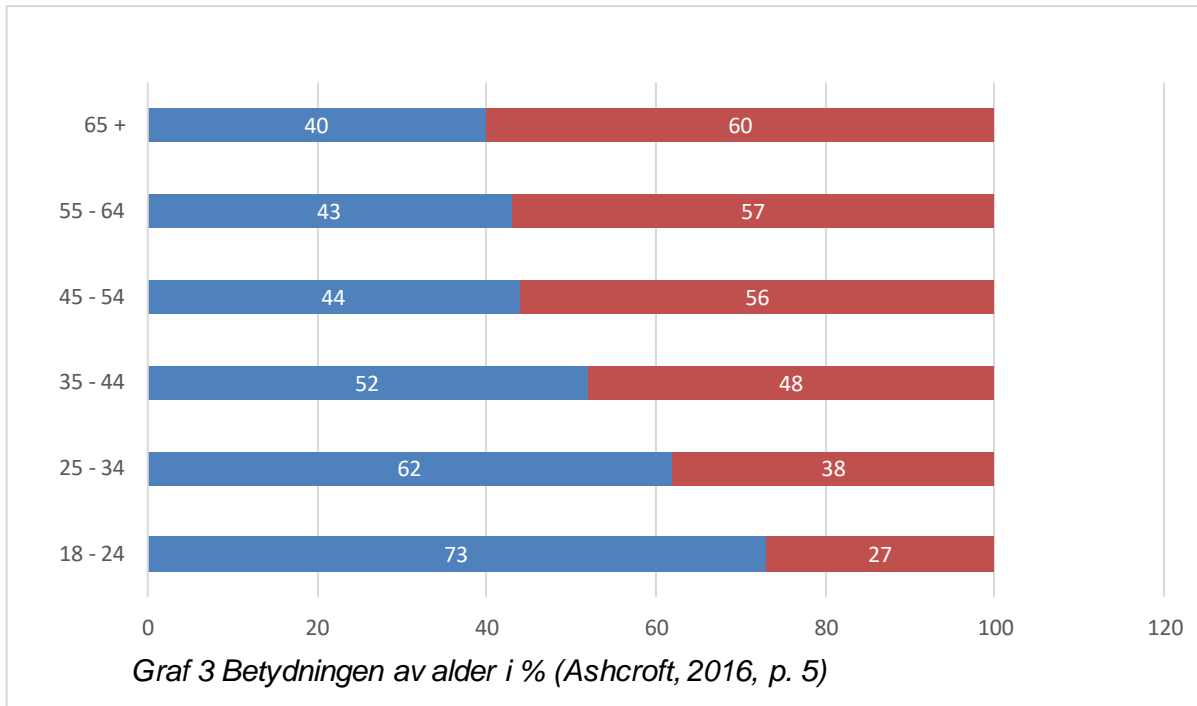
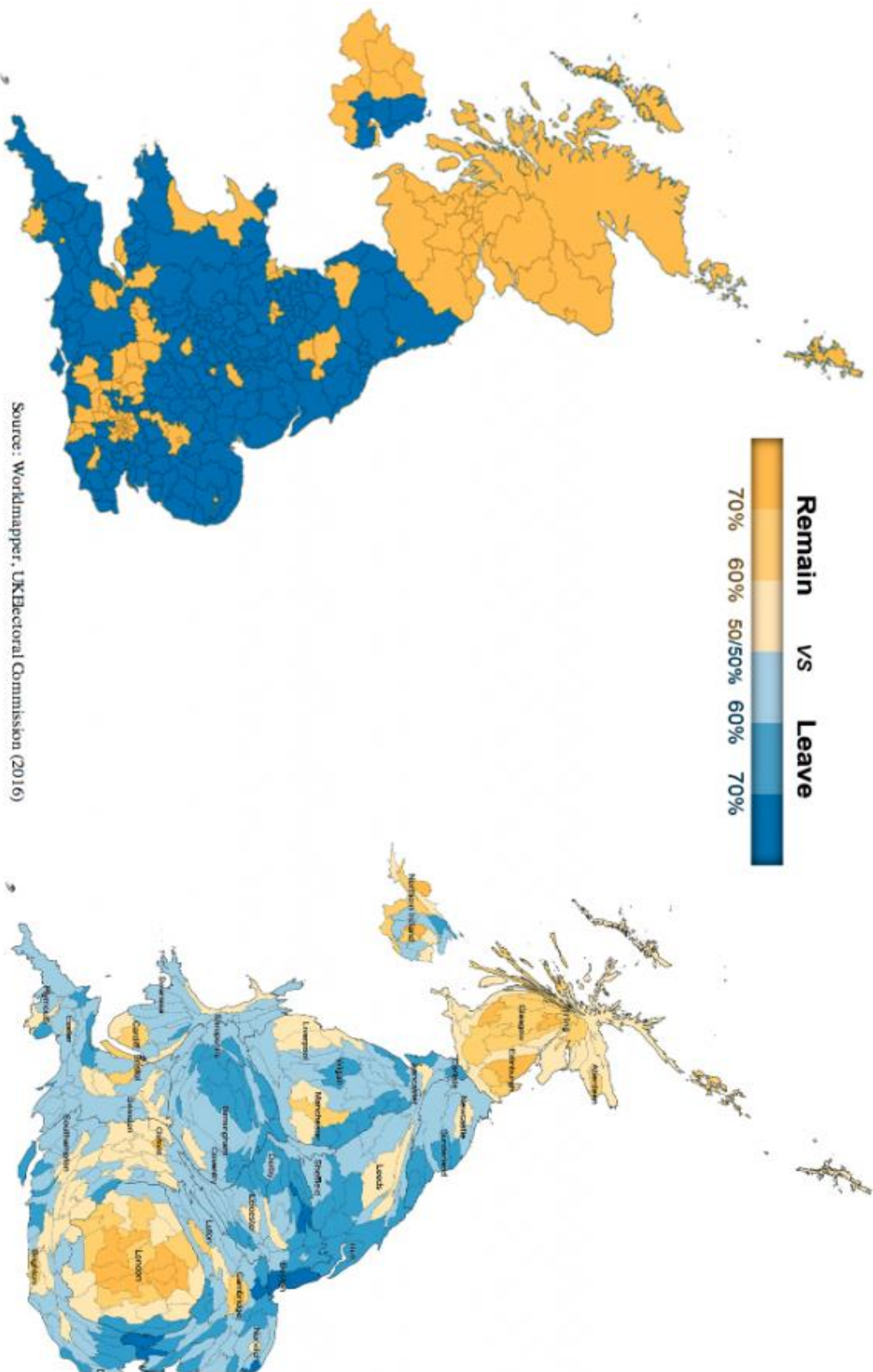

Exhibit 6: Two Nations
The UK resized by number of votes in the BREXIT referendum

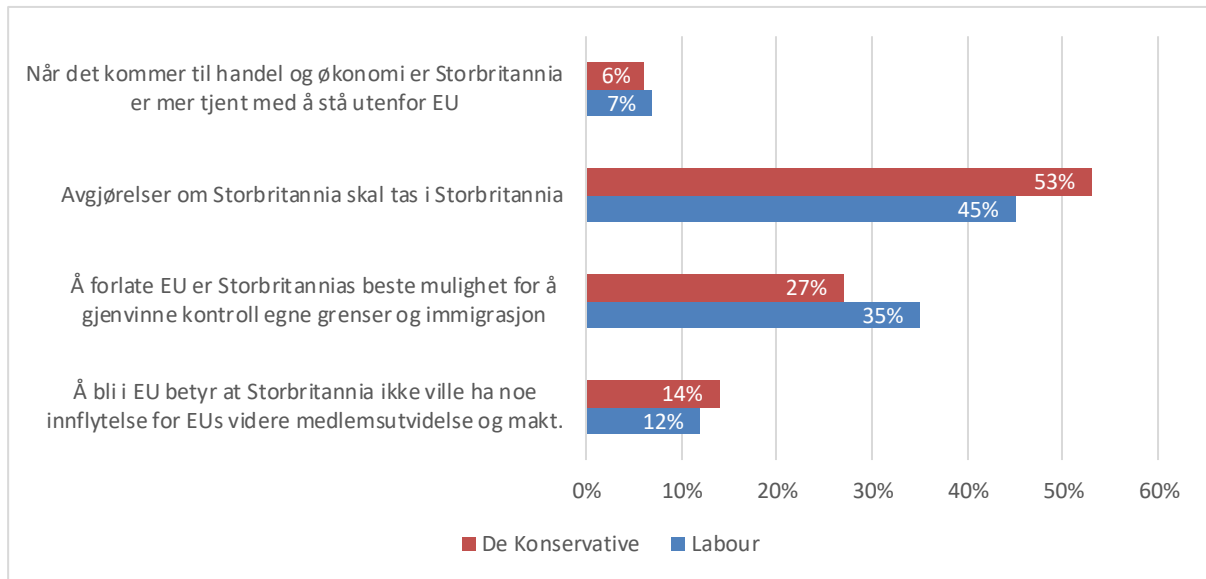

Source: Worldmapper, UK Electoral Commission (2016)

(Merril, 2017)

Figur 1 Geografisk fremstilling av Brexit valgresultat

OPPSUMMERING

Graf 4 Avgjørende faktorer for ønske om desintegrasjon, blant Leave velgerne til de Konservative og Labour (Ashcroft, 2016, pp. 257-272)

Demografiske kjennetegn blant euroskeptikerne er lav utdanning, høy alder og blant de som har geografisk tilhørighet i rurale strøk eller industribyer. Videre er oppslutning om politisk konservatisme relevant for holdningen til EU.

Analysen indikerer at liberaliseringen av arbeidsmarkedet har påvirket euroskepsisen hos tilhengerne til Labour. I en historisk dimensjon kan dette antas å ha sammenheng med erfaringer fra thatcherismen på 1980-tallet. Videre har EU sine prinsipper om fri flyt av tjenester og personer lagt press på arbeidsmarkedet og påvirket lønningene. Dette gjelder spesielt i yrkene med lave utdannings- og kvalifikasjonskrav. Konsekvensene har vist seg som spesielt fremtredende etter den østeuropeiske utvidelsen av EU.

Hos de Konservative indikerer analysen at euroskepsisen i stor grad kan assosieres med tradisjonalistene. Som uttrykker sterk mot overnasjonalt samarbeid og styring og det gis uttrykk for en høy euroskepsis. Årsaken kan ses i sammenheng med partiets historie og ideologien og Storbritannia som én nasjon.

Graf 4 fremstiller en oversikt over hvilke faktorer som var avgjørende for oppslutning om Brexit blant partitilhengerne. Argumentene er tuffet på valgkampkampanjene til de Vote Leave og Leave.eu. Argumentene om at avgjørelser angående Storbritannia burde tas i Storbritannia og kontroll over egne grenser og immigrasjon, har størst oppslutning. (Ashcroft,

2016, s. 257-272). Grafen underbygger analysen om euroskepsis blant partitilhengerne. Disse indikerer at liberaliseringen av de europeiske markedene og holdningen til overnasjonal styring har mobilisert for oppslutning om Brexit.

I det følgende vil kapittelet avslutningsvis drøfte analysene, i lys av forholdet mellom euroskepsis i Storbritannia, politisk elitisme og integrasjonsprosessen.

4.3 Sosial tilhørighets relevans for euroskepsis

Euroskepsis er innledningsvis i oppgaven definert som opposisjon eller misnøye mot EU. Det skilles mellom hard euroskepsis og myk euroskepsis. Hard euroskepsis uttrykker en sterk opposisjon og prinsipiell motstand mot all form for europeisk integrasjon. Myk euroskepsis kan være i form av opposisjon mot deler av politikken, eller det kan uttrykkes for å inngå kompromisser eller for å fremme eget land interesser. Taggart og Szczerbiak (2004, s. 3-4).

Analysen av demografiske variabler og partitilhengers oppslutning om EU, støtter oppunder perspektivet til Rokkan et al. (1987) om relevansen av individets sosiale tilhørighet og holdninger til politiske spørsmål. Så langt har kapittelet redegjort for det politiske systemet i Storbritannia og partitilhengers forhold til EU. Det kommer frem av empirien og analysen at det, hos partitilhengerne, er to faktorer som utpeker seg som relevant for euroskepsis. Disse er arbeidsmarkedsliberaliseringen i EU og det er aversjon mot tap av suverenitet. For å supplere analysen, vil oppgaven gjennomføre en komparativ analyse der forholdet mellom de to drøftes, med grunnlag i oppgavens teoretiske perspektiver. Analysen vil være konsentrert rundt to tilnærminger; misnøye mot integrasjonsprosessen og politisk elitisme. Hensikten med analysen er å øke forståelsen om hvorvidt de to har hatt relevans for holdningen til EU.

Opgavens teoretiske perspektiver argumenterer for at markedsliberalisme og funksjonalisme, har vært sentral for fred og økonomisk vekst i den vestlige verden. Likevel har de samme mekanismene for økonomisk vekst og skapt uro, da det ikke til å komme unna at godene har vært ujevnt fordelt. Dette gjelder spesielt ved liberalistisk tilnærming, der markedenes frie krefter har blitt frigjort for statlig innblanding og regulering. (Austvik, 2018, s. 29-31). Perspektivene støtter derfor opp om signifikansen av intern harmoni. Med dette menes at balanse, mellom samfunnsmekanismer og sosiale strukturer, er en forutsetning. Dersom en skal forhindre desintegrasjon. Som argumentert for bidrar ubalanse til ujevn fordeling av profitt, dette kan skape uro og ønske om desintegrasjon. (Austvik, 2018, s. 432 og 429-431).

Med bakgrunn fra kommunistregimer og av hensyn til arbeidsmigrasjonen er det udiskutabelt en vesentlig ubalanse, mellom de vest- og østeuropeiske økonomiene. Denne disharmonien har bidratt til at liberaliseringen har fått store konsekvenser for arbeidstakere i Vest-Europa.

I Storbritannia kommer det frem i kapittelet at fri flyt av personer og tjenester internt i det indre markedet har skapt stor konkurranse. Spesielt om arbeidsplassene med lave utdanningskrav- og kvalifikasjonskrav. Konkurransen er sterkest fra østeuropeiske arbeidsmigranter. Park og Kim (2018, s. 640-648) viser til at konkurransen har presset lønningene og at de britiske arbeidstakerne opplever deres økonomiske interesser som kompromittert. Videre har arbeidsmigrantenes rettigheter, som innbygger i land tilknyttet det indre markedet, bidratt til å legge press på landenes sosiale tjenester og velferdsytelser. (Park & Kim, 2018, s. 640-648) Som Eriksen (2016) påpeker, har i tillegg liberaliseringen av tjenester bidratt til å innskrenke arbeidsmarkedet ytterligere. Dette er en direkte følge av avindustrialisering, fordi tjeneste- og industriproduksjon har blitt flyttet til lavkostland utenfor Storbritannia. (Mikkelsen et al., 2016).

I studier gjennomført av Hakhverdian, van Elsas, van Der Brug, og Kuhn (2013, s. 535-537), viste funn at utdanningsnivåets signifikans for euroskepsis har økt etter innføringen av markedsliberaliseringen, i 1992. Økningen i variabelens signifikans har, etter den østeuropeiske utvidelsen, vært spesielt fremtredende i tilstrømningslandene. (Hakhverdian et al., 2013, s. 535-537; Hobolt, 2016, s. 1265-1273). Stedsspesifikke demografiske faktorer for områdene med høy oppslutning for Brexit er at det er områder med høy arbeidsledighet. Majoriteten av befolkningen i disse områdene har lav utdanning og er vanskeligere stilt enn det britiske gjennomsnittet. Samtidig viser figuren at det er høyere oppslutning i England, enn i de andre landene. Dette understreker Eriksen (2016) sitt argument om at avindustrialisering er en faktor. (Goodwin, 2016, s. 325; Eriksen, i Mikkelsen et al., 2016)

Dette representerer en plausibel forklaring på utdanningsnivåets og geografisk tilhørighets relevans for euroskepsis. Jf. figur 1 og graf 2. Samtidig er det en forklaring på oppslutningen om behovet for grensekontroll. Jf. graf 4

På den andre siden kan perspektivet også knyttes til andre parameter i graf 4. Disse er oppslutningen om kontroll over eget regelverk og opplevelsen av manglende innflytelse. Fra oppgavens empiriske grunnlag argumenteres det for at denne faktoren må ses i et historisk perspektiv og i lys av arbeiderklassens tidligere erfaring fra liberalisme nasjonalt.

Som Heidar et al. (2013, s. 141) skriver, hadde allerede arbeiderklassen dårlig erfaring med liberalismen fra Thatcher sin regjeringstid. I den forbindelse fikk de lovnader fra EU om at den overnasjonale styringen skulle kjempe, for arbeidstakernes rettigheter i medlemslandene. Likevel inntreffer liberalismen fra overnasjonalt hold kun få år senere. Ifølge Park og Kim (2018, s. 640-648) gjenoppsto opposisjonen nærmest momentant og gav klare signaler om et mistillitsforhold.

I summen av dette kommer det frem at ikke tilhengere er å anse harde euroskeptikere. Oppsummert indikerer funn og analyse for at euroskepsisen blant partitilhengerne kan anses som myke euroskeptikere. Misnøyen kan i hovedsak knyttes til integrasjonsprosessens innføring av liberalismen. Samtidig indikerer oppslutningen om EU på 1980-tallet at skeptikerne er positive til integrasjon, så lenge deres interesser blir ivaretatt.

På den andre siden er de Konservative. Mekanismene for liberaliseringen, både nasjonalt og internasjonalt har udiskutabelt profitert eliten. Det er en kjensgjerning at flytting av produksjon, har medført lavere produksjons- og lønnskostnader og at dette representerer pluss-sum for gruppen. Likevel har striden om EU blant de Konservative vært konstant. Av analysen fremkommer det at opposisjonen kan kobles til tradisjonelistene og at dette underbygger relevansen av alder. Årsaken ses i stor grad å være koblet til aversjon mot internasjonale samarbeid. Som analysen påpeker har partipolitikken modernisert seg noe. Men som det også kommer frem er striden om moderniseringen stor internt i partiet. Striden mellom de tradisjonalistiske og modernisererne, i partiet, må ses i lys av Storbritannias tidligere rolle som stormakt, endring i partipolitikk og partiets regjeringsdominans. (Heidar et al., 2013, s. 134; Mustad, 2008, s. 77-84).

Den tradisjonelle konservative politikken var i stor grad tuftet på videreføring av tradisjoner og tanken om å bevare Storbritannia som én nasjon, med Parlamentet som styrende organ. (Mustad, 2008, s. 82).

Det kommer frem at EU medlemskapet strider mot partiets tradisjonelle politiske ideologi om nasjonalisme og tanken om Storbritannia som suveren. Årsaken synes å være at EU medlemskapet truer britiske tradisjoner og identitet. Samtidig som det trues det britiske parlamentets suverene stilling, som lovgivende organ av overnasjonal kontroll. At EU siden 1973 i tillegg har vokst, fra å være en tollunion til å være en union med sterke føderale trekk, har bidratt til at de er redsel for å tape enda mer suverenitet. Nå har jo Storbritannia stått utenfor

det konføderative samarbeidet i eurosonen og Schengen. (Heidar et al., 2013, s. 138-139; Storeng, 2017). Likevel illustreres det i graf. 4 at opplevelsen av innflytelse er manglende. Videre at ønsket om å ta tilbake kontrollen over eget lovverk støtter opp under aversjonen for tap av suverenitet.

Det er også en kjensgjerning at for at landet skal få ta del i det indre markedet, er det en rekke lover som trumfet de britiske. I det britiske politiske systemet har Parlamentets rolle som lovgivende makt vært svært sentral. Som analysen påpekte har dette vært i favør av de Konservative, da de i hovedsak har vært i overtall i både Overhuset og Underhuset på hele 1900-tallet. (Heidar et al., 2013, s. 133; Mustad, 2008, s. 37-55).

Med EU medlemskapet har imidlertid Parlamentets suverene stilling blitt utfordret og rettsliggjøringen av politikken i EU innskrenket deres handlingsrom ytterligere. At Storbritannia, fra industrialiseringen og frem til andre verdenskrig, hadde klart å bygge seg opp til verdens største imperium, tilskrev de Konservative seg selv. At det imidlertid kollapset i etterkrigstiden og en rekke kolonistater ble avvirket har derfor vært utfordrende. Det oppleves nok heller ikke bedre for mange at Storbritannia i tillegg må gi avkall på suverenitet, til fordel for overnasjonal styring fra Brussel.

I en nyere analyse viser Park og Kim (2018, s. 640-648) til funn om at oppslutning om politisk konservatisme, blant velgerne var relevant for oppslutningen om Brexit. Funnene i denne studien viser til at de lengst til høyre i det Konservative partiet hadde større sannsynlighet for å stemme på Leave, enn sine partifeller som ideologiske lå nærmere sentrum. Analysen tar utgangspunkt i at variabelen om alder kan knyttes til politisk konservatisme. Årsaken er at disse tilhengerne, i motsetning til yngre, har opplevd Storbritannia som en stormakt utenfor EU. I grafen underbygges også dette gjennom en markant skille i oppslutningen om EU blant de som er født før og etter 1973. Som det fremstilles i graf 3 hadde personer med høy alder større sannsynlighet for å stemme for Brexit, enn de yngre. (Ashcroft, 2016, s. 5).

Det kommer at de tradisjonalistiske konservative er å anse harde skeptikere. Begrunnelsen er at deres partipolitiske syn ligger nære realismen. Realister er prinsipielt imot all form for samarbeid og støtter opp om nasjonalstaten og suverenitet.

Graf 4 fremstiller en oversikt over hvilke faktorer som var avgjørende for oppslutning om Brexit blant partitilhengerne. Argumentene er tuffet på valgkampkampanjene til de Vote Leave og Leave.eu. Argumentene om at avgjørelser om Storbritannia burde tas i Storbritannia

og kontroll over egne grenser og immigrasjon har størst oppslutning. (Ashcroft, 2016, s. 257-272). Grafen underbygger analysen om euroskepsis blant partitilhengerne. Disse indikerer at liberaliseringen av de europeiske markedene og holdningen til overnasjonal styring har mobilisert for oppslutning om Brexit.

Drøftingen har gjenspeilet det teoretiske perspektivet om viktigheten av harmoni og at hensynet til sosiale strukturer i samfunnet må ivaretas. For å forsikre seg mot uro og desintegrasjon. I det neste vil oppgaven oppsummere funnene.

5. Oppsummering og konklusjon

Bakgrunnen for denne oppgaven var å belyse Milburn et al. (2014, s. 199-212) sine uttalelser om manglende mangfolds relevans for den politiske agendaen, i Storbritannia. Hensikten var å drøfte hvorvidt denne problematikken hadde relevans for utfallet av Brexit.

Begrepet euroskepsis er i oppgaven definert som opposisjon eller misnøye mot EU. Taggart og Szczerbiak (2004) skiller imidlertid mellom hard euroskepsis og myk euroskepsis, hvorav hard euroskepsis uttrykker sterk opposisjon og prinsipiell motstand mot all form for europeisk integrasjon. Myk euroskepsis på siden kan være i form av opposisjon mot deler av politikken, eller det kan uttrykkes for å inngå kompromisser eller for å fremme eget land interesser.

Demografiske kjennetegn blant euroskeptikerne i Labour er lav utdanning og geografisk tilknytning i rurale strøk eller avindustrialiserte byer. Hos euroskeptikerne blant tilhengerne til Labour tilskrives euroskepsisen en forståelse om at EU har forsterket landets økonomiske skillelinje. Årsaken er liberaliseringen av det indre markedet. Konsekvensene ser ut til å ha kommet i kjølvannet av den østeuropeiske utvidelsen der konkurransen om jobbene, i yrker med lave utdannings- og ferdighetskrav, har økt og presset lønningene.

Blant de Konservative er euroskepsisen sterk og splittende. Skepsisen knyttes til partiets tradisjonalistiske partitilhengere og deres realismetilnærming til internasjonale samarbeid. I analysen har variablene alder og oppslutning til politisk konservativisme blitt koblet til tradisjonalistene i partiet. Hovedtrekk ved holdningen til EU er at samarbeidet utfordrer ideologien om et suverent Storbritannia. Videre at parlamentets suverene stilling som lovgivende organ blir utfordret av overnasjonal styring. Euroskepsisen blant tradisjonalistene defineres derfor som hard.

Før å drøfte relevansen av politisk elitisme har oppgaven benyttet Gulbransen (2017) sin definisjon av begrepene elite og elitisme:

Eliten definert som enkeltpersoner eller grupper med høy formell eller sosial posisjon. Posisjonen kan være medfødt, eller den kan være tilegnet på bakgrunn av kvalifikasjoner.

1. Elitisme oppstår fordi det er utakt mellom den politiske agendaen og befolkningens
2. Elitisme i form av at eliten er i tvil om befolkningens politiske interesse eller kompetanse.

3. Anti-demokratisk elitisme. Representantene for denne formen er i opposisjon mot politikerne deres evne til å styre. Formen oppstår gjerne mellom elitegrupper.

Gulbransen (2017)

Det kommer frem av oppgaven at eliten helt udiskutabelt er vinnere av markedsliberaliseringen i EU. Dette er en bekreftelse på at den økonomiske skillelinjen i Storbritannia har blitt forsterket og at integrasjonssamarbeidet har bidratt til en uheldige sosiale konsekvenser.

Amdam og Veggeland (2011, s. 193-198) argumenterte for at mangfoldet i regjeringssposisjon skal fungere som bindeledd mellom styringssystemet og folket. Samtidig kommer det frem at de sosiale konsekvensene, for Labour, ikke kan tilskrives EU alene. Analysen av det politiske systemet i Storbritannia indikerer at manglende mangfold i de politiske institusjonene har bidratt til en politikk som i stor grad har vært i favør for de Konservative og deres tilhengere.

I kjølvannet av liberaliseringen er det naturlig å sette fokus på problematikken rundt demokratisk legitimitet i Storbritannias politiske system. For den økende misnøyen og arbeidsledigheten kan tolkes som et signal på at den politiske ledelsen ikke har hatt evnet å føre en avbøtende politikk. En slik politikk kunne ha dempet den økonomiske konflikten og den stigende arbeidsledigheten, blant arbeiderklassen. Dette bekrefter hvilken risiko som ligger bak problematikken som Milburn et al. (2014, s. 199-212) belyser, om manglende representativitet i politisk styring.

I det følgende vil jeg svare for oppgavens forskningsspørsmål.

Var det misnøye mot integrasjonsprosessen eller politisk elitisme som, blant velgerne til Labour og de Konservative, mobiliserte til oppslutning om Leave?

5.1 Konklusjon

Funnene i oppgaven støtter oppunder teoretiske tilnærminger om at nasjonale rammebetingelser og sosiale strukturer er avgjørende for holdninger til internasjonale sammenslutninger.

DE KONSERVATIVE – HARD EUROSKEPSIS

Funnene i denne oppgaven argumenterer for at de Konservative Brexit-forkjemperne er mobilisert av misnøye mot EU. Mer spesifikt misnøye mot overnasjonal styring, og de begrensninger dette setter for et suverent Storbritannia og Parlamentets suverene stilling.

Samtidig bidrar den tradisjonelle konservativismen og realismetilnærmingen til at misnøyen også må tilskrives politisk elitisme. I form av anti-elitisme og mistillit at andre evne til å styre at andre ha

LABOUR – MYK EUROSKEPSIS

Opgaven indikerer at misnøye mot politisk elitisme er en sentralt for Brexit-forkjemperne hos Labour velgerne. Funnene argumenterer for at euroskeptikerne blant tilhengerne i Labour tilskrives er i opposisjon mot integrasjonsprosessen utvikling. Mer spesifikt uttrykker funn, at misnøyen er knyttet de sosiale konsekvensene liberaliseringen av det indre markedet har hatt. Det kommer til uttrykk at de opplever at det er en utakt mellom befolkningens interesser og den politiske agendaen. Denne kan også være trigget av at den økonomiske skillelinjen er forsterket. I tillegg har ikke den politiske ledelsen evnet å føre en avbøtende politikk for å jevne ut sosiale ulikheter.

5.1.1 Andre perspektiver på Brexit

MEDIAS PÅVIRKNING PÅ BREXIT

Under valget om EU medlemskap i 1975 var de største avisene EU vennlige. I forkant av Brexit i 2016 har de samme avisene frontet et mer EU kritisk holdning. (Haugevik, i Tjelle & Ansari, 2016) Ifølge (Brøndbo, 2016, s. 121). Hvilken påvirkning har de egentlig hatt for resultatet?

TIÅRETS KRISER I EUROSAMARBEIDET

Til tross for at Storbritannia ikke er med i Schengen og eurosone, er det liten tvil om at eurokrisen og flyktningkrisen har satt det europeiske samarbeidet på prøve. En økende

oppslutningen om det høyre-radikale partiet UKIP kan indikere at dette også har hatt en påvirkning for euroskepsis hos det britiske folk.

6. Litteraturliste

- Aardal, B. (1994). Hva er en politisk skillelinje? : en begrepsmessig grenseoppgang. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr 2 (1994) Årg. 35, 218-249.
- Aarebrot, F., & Evjen, K. (2014). *Land, makt og følelser : stats- og nasjonsbygging*. Bergen: Fagbokforl.
- Amdam, J., & Veggeland, N. (2011). *Teorier om samfunnsstyring og planlegging*. Oslo: Universitetsforl.
- Ashcroft, L. (2016, 24. juni 2016). How the UK voted Full tables. Retrieved from <https://lordashcroftpolls.com/wp-content/uploads/2016/06/How-the-UK-voted-Full-tables-1.pdf>
- Austvik, O. G. (2018). *Europeisk integrasjon : Økonomi og politikk*. Oslo: Universitetsforl.
- Austvik, O. G., Bredesen, I., & Vårdal, E. (2002). *Internasjonal handel og økonomisk integrasjon*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bauman, Z. (1989). *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity Press.
- Borragan, N. P.-S., & Juncos, A. E. (2016). Enlargement. In *European union politics* (5th ed. ed., pp. 228-239). Oxford: Oxford University Press.
- Brøndbo, M. (2016). *Jeremy Corbyn : og året som snudde opp-ned på britisk politikk*. Oslo: Forl. manifest.
- Cheeseman, N., & Klaas, B. (2018). *How to rig an election*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Claes, D. H., & Førland, T. E. (2015). *EU : mellomstatlig samarbeid og politisk system* (4. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dahl, R. A. (2000). *On democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Eriksen, T. B. (2002). *Vestens store tenkere : fra Platon til våre dager*. Oslo: Aschehoug.
- Galtung, J. (1964). Foreign Policy Opinion as a Function of Social Position. *Journal of Peace Research*, 1(3-4), 206-230. doi:10.1177/002234336400100306
- Goodwin, M. J. (2016). The 2016 Referendum, Brexit and the Left Behind: An Aggregate-level Analysis of the Result. In (ss. 323-332). [Oxford] .:
- Gulbransen, T. (2017). Elitisme i Norge – kan man påstå at eliten er elitistisk? Retrieved from <https://www.samfunnsforskning.no/aktuelt/nyheter/2017/elitisme-i-norge.html>
- Hakhverdian, A., van Elsas, E., van Der Brug, W., & Kuhn, T. (2013). Euroscepticism and education: A longitudinal study of 12 EU member states, 1973–2010. *European Union Politics*, 14(4), 522-541. doi:10.1177/1465116513489779
- Hansen, B., & Tinbergen, J. (1954). Centralization and Decentralization in Economic Policy. In (Vol. 56, ss. 295).
- Heidar, K., Berntzen, E., & Bakke, E. (2013). *Politikk i Europa : partier, regjeringsmakt, styreform* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Hobbes, T. (1651). *Leviathan, or The matter, forme and power of a Commonwealth, ecclesiasticall and civil*. London: Crooke.
- Hobolt, S. B. (2016). The Brexit vote: a divided nation, a divided continent. *Journal of European Public Policy*, 23(9), 1259-1277. doi:10.1080/13501763.2016.1225785
- Hurum, E. (2010, 2. mai 2010). Slik fungerer valgsystemet i Storbritannia. *Aftenposten* Retrieved from <https://www.aftenposten.no/norge/i/eK mLl/slik-fungerer-valgsystemet-i-storbritannia>
- Jacob, A. (2003). Bernt Aardal (red): Valgdeltakelse og lokaldemokrati. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*(02), 200-205.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2004). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (2. utg. ed.). Oslo: Abstrakt forl.

- Langberg, Ø. K. (2016, 17 februar 2016). De må stå sammen for å få britene ut av EU. Men nå krangler nei-siden så busta fyker. *Aftenposten*. Retrieved from <https://www.aftenposten.no/verden/i/vAAV/de-maa-staa-sammen-for-aa-faa-britene-ut-av-eu-men-naa-krangler-nei-siden-saa-busta-fyker>
- Larsen, B. (2018). *Demokrati i trøbbel : et essay om hvordan og hvorfor demokratier kan gå i stykker*. Oslo: Civita.
- Leave, V. (2016). Why vote leave? Retrieved from http://www.voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html
- Leave.EU. (2016). Retrieved from <https://leave.eu/about/>
- Levitsky, S., & Way, L. (2010). *Competitive Authoritarianism*: United Kingdom: Cambridge University Press - M.U.A.
- Merril, L. (Producer). (2017). Brexit referendum. [Transforming world atlas] Retrieved from <https://www.businessinsider.com/brexit-map-2017-6/commerce-on-business-insider?r=US&IR=T>
- Mikkelsen, M., Nilsen, S., Engan, Ø., & Henden, H. (2016, 24. juni 2016). Slik splitter brexit Storbritannia. *VG*. Retrieved from <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/aAMbd/slik-splitter-brexit-storbritannia>
- Milburn, A., Shephard, G., Attwood, T., Carrie, A. M., Cleal, P. G., P, Johnston, D., . . . Williams, C. (2014). *State of the Nation 2014: social mobility and child poverty in Great Britain*. (The Social Mobility and Child Poverty Commission).
- Mustad, J. E. (2008). *Demokrati og idealer : en innføring i moderne britisk politikk*. Bergen: Fagbokforl.
- Park, Y., & Kim, Y. (2018). Explaining the Brexit Referendum: The Role of Worker Skill Level in Voter Decisions. *Political Quarterly*, 89(4), 640-648. doi:10.1111/1467-923X.12542
- Phinnemore, D. (2016). The European Union: Establishment and Development. In *European union politics* (5th ed. ed., pp. 12-27). Oxford: Oxford University Press.
- Phinnemore, D., & Church, C. (2016). From the constitutional treaty to the treaty of Lisbon and beyond. In *European union politics* (5th ed. ed., pp. 31-47). Oxford: Oxford University Press.
- Ragin, C. C. (1987). *The comparative method : moving beyond qualitative and quantitative strategies*. Berkeley, Calif: University of California Press.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Rokkan, S., Hagtvet, B., & Alldén, L. (1987). *Stat, nasjon, klasse : essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforl.
- Rokkan, S., & Lipset, S. M. (1967). *Party systems and voter alignments : cross-national perspectives* (Vol. 7). New York: Free Press.
- Sartori, G. (1976). *Parties and party systems : a framework for analysis : I* (Vol. 1). Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, A. (1776). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations: Volume One*: London : printed for W. Strahan; and T. Cadell, 1776.
- Storeng, O. (2017, 17. januar 2017). Ingen har hatt det bedre i EU. Er Storbritannia bortskjemt? *Aftenposten* Retrieved from <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/27m0l/ingen-har-hatt-det-bedre-i-eu-er-storbritannia-bortskjemt>
- Taggart, P., & Szczerbiak, A. (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*, 43(1), 1-27. doi:10.1111/j.1475-6765.2004.00143.x

-
- Thorsen, D. E., & Sørvoll, J. (2010). Diktaturet før og nå. *Internasjonal Politikk*(03), 393-403.
- Tjelle, I., & Ansari, I. (2016, 24. juni 2016). Dette er grunnene til at britene forlater EU. *NRK*. Retrieved from <https://www.nrk.no/urix/dette-er-grunnene-til-at-britene-forlater-eu-1.13013381>
- Ucarer, E. M. (2016). The Area of Freedom, Security and Justice. In *European union politics* (5th ed. ed., pp. 281-293). Oxford: Oxford University Press.
- Wheeler, B. (2016). EU referendum: Did 1975 predictions come true? *BBC*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36367246>
- Østerud, Ø. (2007). *Statsvitenskapelig leksikon* ([Rev. utg.]. ed.). Oslo: Universitetsforl.